

НАННАЖВОРОТНОМАН

Банк ходимлари, ишбилармон ва тадбиркорлар газетаси

№ 8, 1995 й.

ЎЗБЕКИСТОН ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ УЮШМАСИНИНГ ТАЪСИС ҚУРУЛТОЙИ

АХБОРОТ

Шу йилнинг 28 июль куни Тошкентда Ўзбекистон банклари уюшмасининг биринчи таъсис Қурултойи бўлиб ўтди. Унда республика тижорат банкларидан қарийб 600 вакил, шунингдек халқаро молия ташкилотлари ва чет эл банкларининг Ўзбекистондаги вакиллари қатнашдилар. Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ўзбекистон Республикаси Президентининг ироқчиларига Ўзбекистон Президентининг йўллаган табрикномани ўқиб эшиттирди.

Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки бошқарувининг раиси Р.Азимов "Ўзбекистон банк тизимини ривожлантиришда жаҳон даражасига эришиш - иқтисодий ислохот ҳозирги босқичининг муҳим вазифаси" мавзусида маъруза қилди.

Маъруза муҳокамасида Ўзбекистон-наотбанк Навоий бўлими бошқарувчиси Р.Нуритдинов, "Ипак йўли" ҳиссасдорлик инновация-тижорат банки бошқарувининг раиси Х.Икромов, Ўзсаноатқурилишбанк Сирғали бўлими бошқарувчиси А.Рўзимухамедов, Ўзқасабабанк бошқаруви раиси вазифасини бажарувчи Л.Петрова, Европа реконструкция ва ривожлантириш банкининг биринчи вице-президенти Р.Фриман, Ўзтадбиркорбанк бошқаруви раиси А.Юсупов, Мевасабзавот-банк Бухоро бўлими бошқарувчиси В.Холов, Ўзбекистон-Туркия банкининг бош бошқарувчиси А.Юрдасипер, Ўзсавдогарбанк Самарқанд

бўлими бошқарувчиси М.Нурмама-тов, Ўзжамғармабанк Наманган бўлими бошқарувчиси Й.Жўраев, Ўзгилсаноатбанк Наманган филиали бошқарувчиси З.Ақромов, Қурилиш-тижорат банки кенгаши-нинг раиси З.Баҳромов, "Америкэн интернэшнл груп" вице-президенти А.Волтерс, Трастбанк ҳиссасдорлик-биржа тижорат банки бошқаруви раи-сининг ўринбосари М.Алимов қат-нашдилар.

Қурултойда ташкилий масалалар кўриб чиқилди. Ўзбекистон банклар уюшмаси кенгаши раиси этиб Р.А-зимов, бош директори қилиб Х.И-кромов сайланди. Қурултой ишти-рокчилари Ўзбекистон Республикаси Президентига мурожаатнома қабул қилдилар.

Қурултой ишида Олий мажлис-нинг Бюджет, банклар ва молия ма-салалари қўмитаси раиси А.Аҳадов ва Ўзбекистон Республикаси Марка-зий банки бошқаруви раиси Ф.Мул-лажонов қатнашдилар.

Қурултой ўз ишини якунлагани-дан сўнг журналистлар билан учра-шув ўтказилди. Ўзбекистон банклар уюшмаси билан Европа реконструк-ция ва ривожлантириш банки ҳам-корлиги тўғрисида меморандум қабул қилдилар. Хужжатга уюшма кенгаши раиси Р.Азимов ҳамда Ев-ропа реконструкция ва ривожланти-риш банкининг биринчи вице-пре-зиденти Р.Фриман имзо чекди.

ЎЗБЕКИСТОН БАНКЛАРИ АССОЦИАЦИЯСИНING ТАЪСИС ҚУРУЛТОЙ ҚАТНАШЧИЛАРИГА

Муҳтарам дўстлар!

Ўзбекистон Банклари ассоциа-циясининг тузилиши давр талабидир. Бугунги янги шароитда банк тизими иқтисодиётининг барча соҳаларини чамбарчас боғлаши ва уларнинг риво-жини таъминлаш билан катта аҳамият касб этади. Айнан банклар халқ ҳужа-лигининг барқарорлигини, йўналишлари ва суръатини белгилайди, ҳар қайси фуқаронинг муносиб ҳаёти асосини барпо этади.

Ўзбекистон иқтисодий ислохотлар-нинг иккинчи босқичига қадам қўйган бир пайтда банклар, авваламбор тижо-рат банклари, янги мулкчилик асосида миллий иқтисодиёт тизимини яратишда, мамлакатнинг соғлом молия-кредит қиёфасини шакллантиришда, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш ва ишбилармонларнинг кенг ижтимоий қатламини вужудга келтиришда муҳим ўрин тутиши табиийдир.

Ўзбекистоннинг жаҳон иқтисодий му-

носабатлар тизимига дадил кириб бо-риши ислохотларимизнинг муҳим вазифа-си ҳисобланади. Банклар биз танла-ган устувор йўналишлардан келиб чиққ-ан ҳолда, манфаатларимиз ва анъана-вий қадриятларимизни ҳисобга олган ҳолда Ўзбекистоннинг халқаро молия ҳамжамиятига тенг ҳуқуқли шерик сифатида дадил кириб боришида ташаббускор бўлишига шубҳа йўқдир.

Қурултой ишига муваффақият, қурул-той қатнашчиларига соғлиқ ва ғайрат тилайман. Таъсис этилаётган Ўзбеки-стон Банклари ассоциацияси ўз фаоли-я билан давлатимиз мустақиллигини мустаҳкамлайди, республикамизнинг иқтисодий бақувват мамлакатлар билан интеграциялашув жараёнини жадал-лаштиради, деб умид қиламан.

**Ўзбекистон
Республикаси Президенти
Ислом КАРИМОВ.**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ АБДУҒАНИЕВИЧ КАРИМОВГА

Биз, Ўзбекистон Банклари ассоциа-циясининг таъсис қурултойи қатнаш-чилари Сизга, ҳурматли Ислом Абдуға-ниеви, йўллаган табригиниз ва бил-дирган яхши тилақларингиз учун самий миннатдорлик изҳор этамиз.

Ўзбекистон Банклари ассоциацияси тузилиши Сиз Олий Мажлис биринчи сессиясида Ўзбекистон банк, молия, кредит тизимини жаҳон даражасига етказиш юзасидан қўйган вазифага конкрет жавобдир. Шу мақсадда биз Ўзбекистон банк тизимини ривожлантириш дастурини ишлаб чиқдик ва тасдиқладик, унда банк кадрлари тайёрлашни тубдан такомил-лаштириш, банк инфраструктурасини ривожлантириш ва унинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, компютерлаштириш ва банклараро теле-коммуникация тизимининг янги ютуқ-ларидан фойдаланиш кўзда тутилган.

Маълумки, бозор ислохотларининг муваффақияти кўп жиҳатдан банк ти-зимининг миллий иқтисодиётини ба-рқарор ва жадал ривожлантиришни таъминлашда, унинг тузилмасини қайта қуришда, ишлаб чиқаришни оп-тималлаштириш ва бошқа устувор ва-зифаларни бажаришда етакчи кучлар-дан бирига айланишига боғлиқ. Ўзбе-кистон Банклари ассоциациясининг бутун куч-ғайрати ана шу мақсадларга эришиш учун сафарбар этилади.

Сизни ишонтириб айтаемизки, ҳур-матли Ислом Абдуғаниевич, Ўзбеки-стон банкчилари келажаги буюк давлат - севимли Ватанимизнинг гуллаб-яшна-ган иқтисодиётини бунёд этиш йўлида бор куч-ғайратларини сарфлайверади-лар!

Ўзбекистон Банклари ассоци-ацияси таъсис қурултойи деле-гатлари.

ЎЗБЕКИСТОН БАНК ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ЖАҲОН ДАРАЖАСИГА ЭРИШИШ - ИҚТИСОДИЙ ИСЛОХОТ ҲОЗИРГИ БОСҚИЧИНING МУҲИМ ВАЗИФАСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТ МИЛЛИЙ БАНКИ БОШҚАРУВИ РАИСИ Р.С. АЗИМОВ МАЪРУЗАСИ

Ҳурматли делегатлар!

Мустақил Ўзбекистон бозор муноса-батларига фақат ўзига хос йўлдан бормокда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг яқинда босмадан чиққан "Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаш-

тириш йўлида" китоби бу жараённинг моҳиятини тула-туқис тасаввур қилишга ундайди.

Ислом Абдуғаниевич мазкур китоби-да таъкидлаганидек, "Биз ишлаб чиққан ислохотлар стратегияси иқтисодиётни бошқа ҳолатга ўтказиш ва бозор муно-

сабатларига ўтишининг умумий мафку-расидир. Шу билан бирга ҳар бир бо-сқичнинг ўз стратегик мақсадлари ва устувор йўналишлари белгилаб олина-ди. Иқтисодий сиёсатни амалга оши-ришнинг тегишли шакл ва усуллари, уни амалга оширишнинг аниқ омиллари

ва воситаларини ишлаб чиқишни талаб этувчи ўзига хос аниқ йўл-йўриқлар шакллантирилади.

Республика иқтисодий ислохотлари-нинг иккинчи босқичига қадам қўйиши билан банк тизими олдида ҳам бир қатор муаммолар пайдо бўлди. Бу му-аммоларни ҳал этимай туриб ислохот-ларнинг янги босқичидаги вазифалар-ни самарали амалга ошириш, ижти-моий йўналтирилган бозор иқтисодиё-тини тугал шакллантириш, жаҳон иқтисодий тизимини қарор топтириш амри маҳолдир. Бундай ҳолатлар Ўзбекистон банклари Ассоциацияси-нинг бугунги таъсис қурултойини чақ-иришни тақазо этди. Биз сизлар бил-ан ислохотларнинг ҳозирги босқичи-да банк тизими олдида турган муам-моларни муҳокама этишимиз ва бун-дан кейинги ҳаракат тактикасини ба-маслаҳат ишлаб чиқишимиз керак.

1. Мустақил Ўзбекистон банк тизимининг қарор топиши ва

Суратларда : минбарда Р.С.Азимов. Қурултой ҳайъати аъзолари. А.Лопатин суратга олган.

(Давоми 2-бетда)

**"БАНК
АХБОРОТНОМАСИ"**

МУАССИСЛАР:

ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ МАРКАЗИЙ
БАНКИ

ЖАҲОН ИҚТИСОДИЁТИ
ВА ДИПЛОМАТИЯСИ
УНИВЕРСИТЕТИ

ТАДБИРКОРЛИКНИ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛ
КУЛЛАБ КУВВАТЛАШ
"ЗАКОВАТ" ЖАМҒАРМАСИ

ТАХРИР КЕНГАШИ:

Тоҳир Собирова (Тоҳир Кенгаши
нинг раиси),

Илдошхон Тожибоев (Тоҳир
Кенгаши раисининг ўринбосари),

Раҳмон Каримов,

Баҳодир Хўжаев,

Михаил Пернер,

Борис Давидов.

БОШ МУҲАРРИР:

Раҳмон ОХУНОВ

ТАҒРИРИЯТ МАНЗИЛИ:

700029, Тошкент шаҳри,
Мустақиллик майдони,
2-йўл, 407-хона

**ЭЪЛОН ВА РЕКЛАМА
ХАБАРЛАРИ УЧУН**

39-49-22

ТЕЛЕФОНИ ОРҚАЛИ

мурожаат қилинг.

"ТОПНОЛИГРАФКОМБИНАТ"

ижара қорхонаси

Тошкент ш. Наврий кучаси, 30

Газета

Ўзбекистон Республикаси
Давлат матбуот қўмитасида
132 - тартиб рақами билан
рўйхатга олинган

Газета 1995 йил

январдан чиқа бошлаган

Масъул муҳаррир:

Жонрид АБДУЛЛАХОНОВ
Бўғиртма № _____

Нашр қўрилган: 64678, 64679

Қўёғонлар тақриз қилинмайдиган ва
қайтариб берилмайдиган. Қўйиб берилганда

"Банк ахборотномаси"дан олинган

қўйиб берилган керак, босилган

материаллар муаллифларнинг қўлдан

назари таҳриратининг қўлдан

назарига ҳақ қилинган бўлиши мумкин.

Газета "ЎЗБЕК" қўйма қорхонаси

тўғондан тақдир тақдир тақдир

вий жўғонларда терилган

ли сарфиларда

Бўғиртма усулида, 2 баъзи табоқ

ҳисобидан қилинган

ЎЗБЕКИСТОН БАНК ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАН- ТИРИШДА ЖАҲОН ДАРАЖАСИГА ЭРИШИШ - ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТ ҲОЗИРГИ БОСҚИЧНИНГ МУҲИМ ВАЗИФАСИ

Боши 1- бетда.

унинг иқтисодий ислохотлар-
нинг биринчи босқичи вазифа-
ларини ҳал этишдаги ҳиссаси
ҳақида.

Собиқ Совет империясидан Ўзбе-
кистонга ўз вазифасини бажаришни
тўхтатган, Давлат банки, Жамғарма
банки ва тармоқ банкларининг рес-
публика филиалларидан иборат якка
тузилмалар, ихтисослашган ва бугун-
лаштирилган банк тизими мерос
бўлиб қолган эди. Республика ҳукума-
ти банк тизими республика ҳокимият-
ларини самарали назорат қилиш до-
ирасида бўлиши учун 1991 йилдан оқ
кескин чоралар қўра бошлади. Қўрил-
ган чора-тадбирлар молиявий актив-
нинг сочилиб кетишидек салбий
ҳолатларнинг олдини олиш имконини
берди. "Банклар ва банк фаолияти
тўғрисида"ги 1991 йил 9 февралда
қабул қилинган қонунга мувофиқ банк
муассасалари Ўзбекистон Республи-
касининг ҳуқуқий қарамоғига ўтди.

СССР Давлат банкнинг республи-
ка бўлими базасида эмиссия банки
ҳуқуқларига эга бўлган ва пул муома-
ласини бошқариб бориш ҳуқуқи берил-
ган Ўзбекистон Республикаси Марка-
зий банки ташкил этилди. Марказий
банк пул муомаласи интизомини таъ-
минлашда ва нақд пулни бошқаришда
муҳим роль ўйнамоқда.

Рубль зонаси тугатилган ва респуб-
ликада оралик валюта (сўм-купон)
жорий этилгандан сўнг Марказий банк
пул бирлигини барқарорлаштириш
сиёсатини ўтказди ва уни тула
қийматли сўм билан алмаштиришга
тайёргарлик қўрди. Шу даврда (яъни,
1993 йил 15 ноябридан 1994 йил 1
июлгача) сўмни жорий этишнинг
купонга муаммоларини четлаб ўтиш
имконини берувчи каттагина тажриба
тўпланди. Миллий валютага ўтилган-
дан сўнг бир ойдан кейин унинг рези-
дентлар ва резидент бўлмаганлар
учун нақд пул операцияларини амалга
ошириш бўйича қисман ички айрибош-
лаш таъминланди ва тула ички айри-
бошлаш ҳаракати бошланди. Ўзбеки-
стон Республикаси Марказий банки ўз
фаолиятида тақсимловчилик вазифа-
сидан - нормалаш, эмиссиялаш ва
кредит сиёсатини ўтказиш вазифала-
рини бажаришга киришди.

Икки босқичли банк тизимида якка
тизимли кредит ишини қайта ташкил
этиш бозор муносабатларига ўтиш-
нинг муҳим шарти ҳисобланади. Бун-
да бир томондан - Марказий банк, ик-
кинчи томондан - тижорат банклари
бажарадиган вазифалар ўртасида
аниқ чегаралар белгиланади. Биз
марказлашувга чек қўйиб, амалда ян-
гидан икки даражали банк тизимини
яратдик. Ўзбекистон Республикаси-
нинг "Банклар ва банк фаолияти
тўғрисида"ги қонуни низоми капитали-
ни шакллантириш усули бўйича (яъни,
ҳиссадорлик жамияти ва масъулияти
чекланган жамият шаклларида), кимга
тегишли эканлиги (яъни, қўшма ва
чет эл банклари), оператив фаолияти
географияси бўйича (яъни, республи-
кавий ва минтақавий), тармоққа йўна-
лтирилганлигига қараб фарқ қилади-
ган банкларнинг турли хил тижорат
тармоқларини яратишни кўзда тутди.

Янги тижорат банкларининг сези-
ларли қисми йирик саноат қорхонала-
ри иштирокида (яъни, Авиабанк, Қури-
лиш-тижорат банки, Енгил тижорат
банклари); концернлар иштирокида
(яъни, Савдогарбанк, Галлабанк, Ме-
васабзавотбанк, Узавтойулбанк,
Алоқабанклари) таъсис этилмоқда,
демак, биз саноат ва банк капиталла-
рини жамлаяпмиз.

Аҳоли омонатлари билан ишлаш
бўйича барча тижорат банклари ли-
цензияга эга, 18 та банк валюта опе-
рацияси билан ишлаш ҳуқуқига эга,
улардан 11 таси ташқи лицензияга, 7
таси ички лицензияга эгадирлар.

Ўзбекистонда банк тизими тиклани-
шининг ўзига хос томони шундан ибо-
рат бўлдики, республикада банклар
муттасил, ислохотларнинг умумий ри-
вожига қараб қўпайиб борди. Бир то-
мондан қўпайиб бораётган субъект-
ларнинг банк хизматларига бўлган
эҳтиёжларини тулароқ қондириш им-

конини берса, иккинчи томондан эса
иқтисодиётнинг бу муҳим тармоғида
зўриқишга йўл қўймайди. Агарда зўриқ-
ишлар содир бўлса банк тизимининг
инқирозга учраши ҳам муқаррардир.

Ўзбекистон банк тизимининг тиклани-
ши иқтисодий стратегиямизни аниқ
мақсад сари йўналтирилганлиги, ўтқа-
зилаётган ислохотларнинг аниқлиги ва
уйлаб иш тутилаётганлиги, давлат бо-
зор ўзгаришларининг бош ташаббуско-
ри ва бошқарувчиси деган тамойилга
амал қилинаётганлиги самараси деб
ҳисоблаш мумкин.

Банк тизимини шакллантириш жараё-
нида самарали ҳал этилган яна бир
муҳим вазифа - халқаро молиявий
ҳамжамиятда бўлганган интеграция-
лаш жараёни бўлди. Бугунги кунда Ев-
ропа тикланиш ва тараққиёт банки,
Халқаро молиявий корпорация каби хал-
қаро молиявий муассасалар қаторида
АҚШ, Олмония, Англия, Швейцария,
Бельгия, Туркия, Ҳиндистон ва Хитой
каби мамлакатларнинг миллий молия-
вий муассасалари ҳам Ўзбекистоннинг
шериклари ҳисобланади. Бу ҳол мазкур
мамлакатларнинг кредит йўлларини
очиш имконини беради.

Мамлакатнинг ҳуқуқий-молиявий
дарвозаси Ўзбекистон Республикаси та-
шқи иқтисодий фаолият Миллий банки
ҳисобланади. Бу банкнинг Америка,
Осий ва Европа мамлакатларининг 180
та йирик банклари билан муҳбирлик му-
носабатлари йўлга қўйилиб, улар билан
алоқалар кундан-кунга мустақамланиб
бормоқда.

Бугунги кунда мамлакатимизда 2 та
қўшма банк фаолият қўрсатмоқда.
Уларнинг бири 1993 йилда ўз фаолияти-
ни бошлаган Ўзбекистон-Туркия "ЎТбан-
к"и бўлса, иккинчиси бу йил банк опе-
рацияларини ўтказиш учун бош лицен-
зия олган Ўзбекистон-Голландия "При-
ватбанк"идир. Халқаро валюта жамғар-
маси, Жаҳон банки ва Европа тикланиш
ва тараққиёт банкларининг ваколатхо-
налари билан бир қаторда мамлаката-
мизда Стейт бэнк оф Индия, Малайя
бэнкинг Берхард, Дойче банк, Берлинер
банк, Кредит Коммерсиаль де Франс,
Креди Свисс, Эй.Ай.Жи., Делой де Туш,
KPMG, Артур ва Андерсен каби молия-
вий муассасаларнинг ваколатхоналари
фаолият қўрсатмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг халқаро
банклар ва молия ташкилотлари
билан ҳамкорлиги ҳозирнинг ўзидаёқ ўз
самарасини бермоқда. 1995 йилнинг
январь ойида Халқаро валюта жамғар-
масидан тизимли қайта ўзгартиш кре-
дiti ва Жаҳон банкидан институцион
ва реабилитацион кредитлар олинди.

Шундай қилиб, хулоса ясаш мумкин-
ки, Ўзбекистон мустақил булгандан
бери республикада пул, кредит, валюта,
жамғарма, тижорат ва бошқа опера-
цияларни ривожлантириш учун ва умуман
бозор иқтисодиёти элементларини мус-
тақамлаш учун етарлиқа базага эга
бўлган банк тизими вужудга келди.

II. Иқтисодий ислохотлар
ҳозирги босқичининг ўзига хос
хусусиятлари ва банк тизими
иқтисодий ўзгаришлар бўйича
етақчилик сифатидаги роли
ҳақида.

Ҳурматли ҳамкасблар!

Жамиятимизда ислохотларни амалга
ошириш муаммоларини Ислам Карим-
овнинг янги асари "Ўзбекистон иқти-
содий ислохотларни чуқурлаштириш
йўлида" китоби орқали аниқ баҳолаб,
унинг ҳозирги аҳволини ўтиш даври си-
фатида изоҳлаш мумкин. Бу сифатлар
мамлакатимиз ислохотларнинг иккинчи
босқичига қадам қўйиши билан иқтисо-
диётни ривожлантиришдаги банк соҳа-
си аҳамиятини сўзсиз ўзгартиради ва
ўз-ўзидан уни ислох этишга ёндашувим-
из ҳам ўзгаради.

Агар ислохотларнинг биринчи босқи-
чида бозор муносабатларини шакллан-
тириш, банк тизимини ислох этиш учун
умумий имкониятлар яратилган бўлса,
тадбиркорлик соҳаси ислох этилиб,
мулкка муносабатимизни тубдан ўзгар-
тирганимиздан сўнг банк секторини тез
суръатлар билан ривожлантириш зару-
рати тугилди.

Банклар пул-кредит муносабатларида
фаолият қўрсата бориб ислохотларнинг
инфраструктурасини таъминлайди, пи-
ровардида ислохотлар жараёни янада

тезлашади, энг муҳими улар янада нати-
жали бўлади ва енгил кўчади. Шунинг
учун банк тизими Ўзбекистонда ислохот-
нинг ҳозирги босқичида тадбиркорлик
соҳасини қайта ўзгартиришда етакчи куч
бўлиши керак.

Моҳияти мулкни ҳақиқий эгала
топширишни тезлаштиришдан
тадбиркорликка кенг йўл очишдан иборат
бўлган ислохотларнинг иккинчи босқичи
шароитида мамлакат ҳўжалик ҳаётида
тижорат банклари тизимининг аҳамияти
сезиларли даражада ортади. Улар иқти-
содиётни ривожлантиришга самарали
таъсир қўрсатишлари керак, чунки:

1) мамлакат ичкарида, айниқса,
бюджет секторига омонатларни имтиёз-
ли сақлашни таклиф этган ҳолда молия
маблаг иқтисодиётининг ҳиссаси ортиб
бормоқда;

2) айланма маблаглардан янада са-
маралироқ фойдаланишга мулкрий жа-
мғармалар ва молиявий активлар тарки-
бини ўзгартириш йўли билан қўмаклаша-
ди.

3) омонатчи ва инвесторлар ўртасида
воситачи бўлиб инвестицияларни самар-
али жойлаштиришга ёрдам беради.

Тижорат банклари бу самарали ўлчов-
ларни кенг маънода капитал даромад-
ларни билишлари туфайли, фойда келти-
рувчи ва зарар қўрувчи ҳўжаликлар
ўртасида воситачилик қилиб "босқичли
фойда"ни амалга ошириш имконияти
бўйича бажаришлари керак. Бундан са-
маранинг омиллари - говнинг камлиги
ва говнинг трансформация қилиниши,
муддатларни трансформация қилиш,
ҳаражатларнинг доимий равишда камайи-
ши, шунингдек бозорни билиш ҳисобла-
нади. Тижорат банклари кредит ресур-
сларининг асосий манбаи бўлиши лозим
саналган хусусий маблагларни жалб
этишда ҳал қилувчи роль ўйнайди.

Ўзбекистон тижорат банклари ислохот-
ларнинг ҳозирги босқичида тадбиркорлик
соҳасини ривожлантиришда бош оми
эканлигини таъкидлаган ҳолда, кейинги
пайтларда тижорат банклари иқтисодиёт-
ини ислох этишга фақат улар ўртасида-
ги тижорат манфаатларига асосланган
рақобатни кенгайтириш шароитида фаол
таъсир ўтказиш мумкин, деган нуқтаи-на-
зарни таъкидлаш лозим.

Албатта, банк ресурсларидан янада
самарали фойдаланишда, улар фаолияти
рентабеллигини оширишда, харажатлар-
ни камайитириш ва бутун банк опера-
циялари комплексини арзонлаштиришда
соғлом рақобат сўзсиз зарурлигини ҳеч
ким инкор этмайди.

Лекин бошқа томонни ҳам ҳисобга
олиш керак. Тижорат банклари фаолияти
Ўзбекистоннинг ишлаб чиқариш имкони-
ятларидан самарали фойдаланиш ва
кенгайтиришга, иқтисодиётни ривожлан-
тиришда туб бурилишлар ясашга, унинг
тузилмаларини такомиллаштиришга,
миллий валютани сўмни товар билан
тулароқ таъминлашга қаратилиши керак.

Албатта, маълум тижорат ютуғига эри-
шиш билан боғлиқ операциялар банк
фаолиятининг энг зарур томонларидан
бири ҳисобланади. Улар, сўзсиз, бозор
муносабатларини ривожлантиришга
ёрдам беради, соғлом бизнесга имкон
яратади.

Бунинг учун тижорат банклари тизими-
ни ривожлантиришнинг қатъий мақсадли
дастури зарур бўлади, у кенг қўламда
Ўзбекистон банклари тармоғини ривож-
лантириш мақсадларини, шунингдек
Ўзбекистон банклари олдида турган ва-
зифаларни амалга оширишнинг аниқ
воситаларини белгилаб бериши керак.

Ишончимиз комилки, қўрултойимиз бу
мақсадларни аниқ ифодалаб беради ва
Ўзбекистон банкларини ривожлантириш-
нинг тегишли дастурини қабул қилади.

III. Жаҳон меъёр бирлигига
эришиш бўйича Ўзбекистон
банкларини ривожлантиришнинг
комплекс дастури ҳақида.

Ҳурматли қўрултой қатнашчилари!
Мамлакатимизда ислохотларнинг ик-
кинчи босқичида тижорат банклари олди-
да турган энг муҳим вазифалардан бири
улар ривожланишини жаҳон даражасига
етказишдан иборатдир. Бу оддийгина ис-
так бўлмай, бугунги кун талаб этаётган
заруратдир. Тижорат банкларимиз фао-
лиятида халқаро меъёр бирлигига эриш-
май туриб Ўзбекистонни ривожланган
жаҳон мамлакатлари билан бир сафда
турувчи давлатга айлантириш бўйича
фаол иқтисодий сиёсатни фаол олиб бо-

ролмаймиз. Бу вазифани барча тижорат банклари куч-гайратини республикада банк тизимини ривожлантириш комплекс дастурини амалга оширишга қаратиш йули билан муваффақиятли ҳал этиш мумкин.

Бизнинг фикримизча, бундай комплекс дастурнинг мақсади қуйдагича бўлиши мумкин:

1. Иқтисодий, унинг тузилмавий жиҳатини қайта қуришни давлат амалга оширадиган бошқарув воситаси бўлган банк тизимининг механизми сифатида ролини ошириш. Халқ ҳужалигининг ус- жувор тармоқларини ривожлантириш динамикасини бошқариш.

2. Иқтисодий ислохотларни утказиш даврида пул тизимининг имкони борича молиявий барқарорлигини таъминлаш.

3. Мулкнинг диверсификациясига, хусусийлаштириш жарафнига кумакла- шиш. Мустақил хусусий секторни тар топтириш.

4. Янги бозорлар: қимматли қоғоз- лар, асосий жамғармалар, кучмас мулк бозорини ривожлантириш; янги махсу- лотлар - лизинг, сугурта хизмати, ил- мий-техникавий маҳсулотлар ва ахбо- ротлар хизматини жорий этиш.

5. Иқтисодийнинг очилигини, халқ- ро молиявий ҳамжамиятда янада ин- теграция қилинишини кучайтириш.

Дастурнинг мақсадларини амалга ошириш воситаларини белгилаётиб аниқ тасаввурга эга бўлишимиз керак: асосий элементлар банк тизимида иш- лаётган мутахассислар бўлади. Прези- дентимиз қуйдагиларни бежиз таъкид- ламаган: "...ислоҳ жарафнинг аниқ мақсадга йуналтирилганлиги, олға бо- сиши ҳамда натижадорлиги муайян шахслар, муайян одамларга бутунлай боғлиқдир" (И.А.Каримов "Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлашти- риш йулида", Тошкент, "Ўзбекистон" на- шриёти-1995 йил, 248-бет).

Республикада иқтисодийнинг банк соҳаси учун ходимлар тайёрлашнинг аниқ тизимини яратиш керак.

Шу мақсадда, Ўзбекистон банк тизи- ми ривожлантириш дастурида икти- сослашган олий ўқув юрти ва халқаро меъерий бирлик даражасида қуйдаги истиқболли йуналишлар, банк мутахас- сисларини тайёрлаш бўйича илмий- методик марказ сифатида банк-молия Академиясини тузиш кўзда тутилмоқда. Бу Академияда қуйдаги фанлар чуқур равишда ўқитилиши лозим;

- монетар сийсат ва пул муомаласи;
- молиявий менежмент, пассив ва активларни бошқариш;
- инвестицион лойиҳаларни комплекс экспертиза қилиш ва молиялаш;
- халқаро молиявий бозорларда опе- рациялар;
- банклар аудити.

Талабаларнинг халқаро меъер бирли- ги даражасида банк билимини эгал- лашларини рағбатлантириш мақсадида банк тизими учун мутахассислар тайёр- ловчи иктисослашган олий ўқув юртла- рида Ўзбекистон банклари Ассоциация- сининг номи эзилган 100 та стипендия- ни жорий этиш кўзда тутилмоқда.

Банк Академияси янги ўқув йилидан бошлаб бюджет ва банклар Ассоциа- цияси маблағлари ҳисобига ташкил этилиши лозим.

Банк Академияси юқори малакали банк мутахассисларини ҳамда раҳбар- ларини тайёрлаш бўйича марказ бўлиш- дан ташқари, банк иши соҳасидаги фундаментал ва амалий тадқиқотлар марказига ҳам айланиши керак.

Банк ходимларини тайёрлаш тизими мутахассислар малакасини ошириш ва қайта тайёрлашни ҳам назарда тутиши керак. Бу мақсадлар учун банк ходим- ларини тайёрлаш ва малакасини оши- риш бўйича Халқаро банк ўқув маркази ишини такомиллаштириш ҳамда банк ишининг қуйдаги йуналишларини чуқур ўрганиш зарур бўлади:

- молиявий ғовларни бошқариш;
- банк назорати;
- халқаро ҳисоб-китоблар;
- қисқа муддатли ва узоқ муддатли кредитлар.

Банк кадрларининг дипломолди тайёргарлигини ташкил этишда АҚШ, Олмония, Япония, Швейцария, Буюк Британия каби мамлакатларнинг етакчи банкларида малака ошириш ва ҳам- корликда ташкил этилган доимий дип- ломолди ҳозирлик курсларида тайёр- гарликдан ўтиши ҳам назарда тутил- моқда.

Банк соҳаси учун кадрлар тайёрлаш- нинг ягона тизими оммавий мутахас- сисликлар бўйича урта банк мутахас- сисларини тайёрлашни ҳам ўз зимма- сига олиши лозим. Бунинг учун ком- плекс дастурда банкларда бухгалтерлик ҳисоби бўйича мутахассислар тайёр- ловчи иктисослашган 4 та банк колле- жини ташкил этиш ҳам кўзда тутилиши зарур.

Кадрлар тайёрлашнинг замонавий тизимини селекцион ишларсиз таса-

ввур этиб бўлмайди. Республиканинг барча вилоятларидан урта мактаблар- нинг иктисослашган банк синфларида ўқитиш учун истиқболли ёшларни тан- лаш кўзда тутилиши зарур. Бунинг учун Тошкент шаҳрида 10 та, ҳар бир вилоят марказида 2 тадан мактабларда банк синфини ташкил этиш мақсадга муво- фиқ бўлур эди.

Замонавий банк тизими унинг ин- фраструктурасига хизмат курсатиш ус- тида ҳам ўйлаб кўриш керак. Бунинг учун дастурда қуйдагиларни кўзда ту- тиш зарур:

- республикада янги тузилган "Узинвестлойдига" лойиҳалаш-инжини- ринг компаниясини халқаро меъер бир- ликларига мувофиқ келувчи техник- иқтисодий асослар ва бизнес-режалар- ни тайёрлаш ва амалга ошириш бўйича жиддий бир ташкилотга айлантириш;

- тижорат кредитларининг қайтарили- шини ишончли кафолатлайдиган сугур- та хизмати бозорини ривожлантириш мақсадида етакчи чет эл компаниялари иштирокида ва яққа тартибда сугурта компанияларини таъсис этиш;

- миллий иқтисодиёт тармоқларида лойиҳаларни амалга ошириш учун бе- восита чет эл инвестицияларини жалб этиш мақсадида етакчи чет эл банклар- ри иштирокида қўшма инвестицион банклари ташкил қилиш;

- тижорат банкларининг молиявий ахволини таҳлил этиш бўйича мустақил аудитор компаниялар тузиш, банк назо- рати тизимини такомиллаштириш бўйи- ча тавсиялар ишлаб чиқиш, дастлабки босқичда банк муаммоларини аниқлаш, молия менежменти бўйича консульта- ция хизматини жорий этиш;

- қимматли қоғозлар бозорини ри- вожлантириш учун ва жамоа инвестор- ларининг маълум қисмини қамраб олувчи инвестицион жамғармаларни шакллантириш бўйича траст компания- лар тузиш;

- республика клиринг банки мақоми- ни бериш йули билан ваколатли бан- клар тизимини шакллантириш, бу бан- клар томонидан республика клиринг Маркази вазифасини бажариш;

- Марказий банк ва банклар Ассоциа- цияси захирасини жалб этиш ҳисобида омонатчилар ва банклари банкротлик- дан ҳимоя қилувчи жамғармани шак- ллантириш;

- банкларнинг молиявий қувватига баҳо берувчи ягона тизимни ишлаб- чиқиш бўйича мустақил вакилликни ту- зиш ва уларнинг рейтингини мунтазам эълон қилиб бориш.

Дастурда тижорат банкларининг мод- дей-техника базасини ривожлантириш ва улар ишида замонавий банк техно- логиясини жорий этиш масалалари ҳам эътиборсиз қолмаслиги керак.

Шунинг учун дастурда республика қурилиш трестларидан бирини банк му- ассасаларини қуришга иктисослашган "Ўзбанкқурилиш" трестига айлантириш кўзда тутилиши мақсадга мувофиқдир.

Республика корхоналари махсус банк ускуналари ишлаб чиқаришни режала- штиришлари лозим;

- "Ўзбекмебель" ҳиссдорлик жамия- тида банк учун офис мебеллар ва офислар учун тафтинг қопламалари ишлаб чиқариш;

- "Ўзқоғоз", "Шарқ" ва "Гознак" бос- махоналарида банкларда иш юртиши учун махсус қоғоз ва халқаро талаблар- га жавоб берадиган босма маҳсулот- ларни ишлаб чиқариш мақсадга муво- фиқдир.

Банклараро телекоммуникацияни та- комиллаштириш талаб этилади. Дастур талабларини бажаришда республика Алоқа вазирлигини манфаатли ҳамкор- лиққа жалб этиш керак. Банклар тизи- мини ривожлантириш дастури ривож- ланган мамлакатларда қабул қилинган комплекс автоматлаштиришни босқич- ма-босқич жорий этишни ва банк ички операцияларини утказишда замонавий дастурлаш билан таъминлашни, замо- навий сателлит тизими ва оптика тола- ли алоқа тизимидан фойдаланиш база- сида ягона автоматлаштирилган ҳисоб- китобларни яратишни кўзда тутиши ке- рак.

Тижорат банклари фаолиятида ком- пьютер тизимидан самарали фойдала- ниш учун банк операцияларини компью- тер билан қайта ишловчи мутахасеис- ларни оммавий тарзда тайёрлашни йўлга қўйиш керак. Бунинг учун шундай йуналишдаги мутахассисларни тайёр- лаш бўйича бир неча коллежлар ташкил этиш масаласини ижобий ҳал этиш ло- зим.

Банк тизими фаолиятининг ҳуқуқий шароитларини такомиллаштирмай ту- риб тижорат банклари тизимининг му- ваффақиятли ривожлантиришга эришиб бўлмайди. Ҳуқуқий давлат томонидан қўйиладиган қадамлар, албатта, ҳуқуқий асосларга эҳтиёж сезади. Шунинг учун банк тизимини ривожлантириш бўйича утказилаётган сийсат амалдаги қонун-

чиликка асосланиши керак. Энг аввало имкон борича тезроқ Ўзбекистон Рес- публикасида "Банклар ва банк фаолият- и туғрисида"ги қонунни янги тахирда қабул қилиш керак. Бу қонун кредит му- ассасаларининг алоҳида категорияла- ри ҳисобланган молиявий компаниялар, холдинг банк тузилмалари фаолиятини бошқариш, кредит аппарати фаолияти тартибини ва қобилиятини кўзда тутиш, шунингдек кредиторларни зарар кўриш- дан ҳимоя қилиши лозим.

Қонунчилик ҳужжатларида чет эл бан- кларининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фаолият курсатишининг ўзига ҳос шартлари туғрисидаги қоидаларни, имтиёзли банк тадбиркорлиги зоналари туғрисида, банк филиалларини тузиш, аиниқса, ривожланаётган минтақаларда банк филиаллари очилиши рағбатланти- рувчи имтиёзлар тизимини яратиш, банкларнинг қўшилиш тартиби туғриси- даги қоидалар кўзда тутилиши керак.

Халқаро молия бозорида қарз олиш операциялари утказиш бўйича айрим тузилмалар уртасидаги ваколатларни чегараловчи "Ташқаридан қарз олиш туғрисида"ги қонунни қабул қилиш ке- рак. "Гаров туғрисидаги қонун"га қарз олувчи томонидан молиявий мажбуриятлар бажарилмаган тақдирда гаровга қўйилган буюмни кредит берган муас- сасанинг сузсиз мулкига айлантиришни кўзда тутувчи ўзгариш ва қўшимчалар киритиш лозим.

Табиийки, тижорат банклари тизими- ни ривожлантиришнинг биринчи навбат- даги тадбирлар комплексли програм- масини амалга ошириш учун етарлича молиявий асосга эга бўлиш керак. Бу дастурни молияловчи манба сифатида қуйдагиларни тақлиф этиш мумкин:

1. Республика тижорат банкларини Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 13 июлдаги 362-қарорига биноан 1997 йил охиригача солиқларнинг асосий турла- ридан озод қилиш муддатини узайти- риш ва мақсадли йуналтириш;

- эркин маблағнинг 50 фоизини Ўзбе- кистон Республикаси ягона банк ин- фраструктурасини яратишни молиялаш учун тижорат банклари Ассоциацияси- нинг бирлаштирувчи ҳисобига;

- 50 фоиз маблағни эса тижорат бан- кларининг ўзини ривожлантиришга.

Албатта, бу масалада ҳукуматимиз- нинг ҳамда республика молия вазирли- гининг кумагини сўраймиз.

2. Жаҳон банки, Чет эл иқтисодий ҳамкорлик Жамғармаси (OECS, Япо- ния), Осиё тараққийоти банки, KFW банки (Олмония) ва бошқа халқаро молиявий муассасаларнинг имтиёзли узоқ муд- датли кредитларини жалб этиш.

Ўйлаймизки, қурултой қатнашчилари бу тақлифларни қўллаб-қувватлайдилар, тулдирадилар, амалга оширишнинг аниқ шакли ва муддатларини белгилай- дилар.

IV. Ўзбекистон молия тизими бўйича тижорат банкларининг мустақиллик ролини ошириш ва уларни ўз-ўзини бошқарувининг оқилона шаклини яратиш ҳақи- да.

Ҳурматли Қурултой қатнашчилари! Банклар уртасидаги рақобатнинг ор- тиб бориши умумий манфаатларни ифодалаш ва ҳимоя қилиш учун уларда бирлашиш эҳтиёжини кучайтирмоқда. Ахир бутун тижорат банклари ҳамжа- мияти манфаатларига алоқадор купги- на масалалар бор.

Ўзбекистон банклари Ассоциацияси- нинг бугун ўтаётган таъсис қурултойи бутун тижорат банклари ҳамжамияти манфаатларини ифодаловчи восита ва- зифасини бажариши керак. Айнаан Ассо- цияция аввало унинг доимий фаолият курсатувчи ташкилоти бўлиши, турли хил тижорат банклари вакиллари билан маслаҳатлар ўюштириш йули орқали манфаатларни аниқлаш ҳамда қонунчи- лик ва ижроия ҳоқимиятида уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишнинг турли хил шаклларида фойдаланишлари за- рур. Бу ташкилот реал ҳаётга низоҳатда яқин туриши лозим.

Ўзбекистон банклари Ассоциацияси- нинг тузилиши банк тадбиркорлиги ва бошқарувини амалга оширишда кума- дош бўлади, марказлашув ва мустақил- лик нисбатини туғри йўлга қўяди. Бан- клар ўз фаолиятида корхоналарнинг ти- жорат манфаатларини рағбатлантира- ди, энг яхши натижаларга эришишда мусобақани қўллаб-қувватлайди, ҳужа- лик юритишнинг бозор шаклини ривож- лантиришни рағбатлантиради.

Марказлашув масаласига келганда, у ислохотларнинг ҳозирги босқичида бутун банк тизимини уюшган шаклда бошқариш элементларини сақлаган ҳолда тижорат банклари мустақиллиги- ни оширишни таъминлайди.

Ўзбекистон банк тизимининг янги қиёфаси учун қуйдаги хусусиятлар за- рур:

- молиявий бозорнинг сегмента- цияси йўқолади, рақобат ҳаракат- лантирувчи куч бўлиб қолади;

- фоиз ставкаси инвестицион жа- раёнин рағбатлантиришгача туши- рилади;

- очиқ бозорда операциялар учун ҳукумат ва Марказий банкнинг қимматли қоғозлари фойдаланила- ди;

- банк тизимидан тез нақд пулга айланадиган ортиқча маблағи олиб қўйилади;

- узоқ давр учун муваққатликдан ва қарор толган муносабатлардан фойдаланилади, Марказий банк микроиқтисодий соҳадаги ўзгариш- лардан қатъи назар, банк соҳасида тез пулга айланадиган маблағлар миқдорини аниқ истиқболлашга лаёқатли бўлади.

Шундай шароитда, ислохотлар- нинг иккинчи босқичи вазифаларини бажаришда, Марказий банкнинг ти- жорат банклари фаолиятига билво- сита таъсир утказувчи бозор вос- италарига тула таянса бўлади.

Тижорат банкларининг манфаат- ларини ҳимоя қилиш Ассоциация- нинг муҳим вазифаларидан бири бўлиши керак. Бундан Ассоциация Марказий банкка қарши турсин, де- ган тушунча келиб чиқмаслиги ке- рак. Уларнинг узаро муносабатлари амалий ишлар оқимига қурилиши, Ўзбекистон банк тизими олдида турган масалаларни биргалашиб ҳал этишлари керак. Бу энг аввало қатъий масалаларни олдиндан муҳ- омаа этишда, доимий маслаҳатла- шиб туришда кўриниши лозим.

Бундай амалий, тезкор алоқалар купгина хатоликларнинг олдини олиш ва республика банк тизимини такомиллаштириш бўйича янада са- марали чоралар қуриш имконини беради. Банк фаолиятини такомил- лаштириш билан боғлиқ принципл- ал масалаларни шахсан ҳал этиш- да банкларнинг ҳеч бирида монопол ҳуқуқ бўлмаслиги керак. Бу умумий иш - Марказий банк банклар Ассо- цияцияси иштирокида ҳал этади. Бундай ёндашув бўлмаса, Ватани- миз банк капитали манфаатларига зид иш қилинган деб баҳо бериши мумкин. Бундай ҳолат фақат банк тизимига эмас, умуман иқтисодиёт- га катта зарар келтириши мумкин. Банклар Ассоциацияси банк фао- лияти учун муҳим аҳамиятга эга бўлган қонунчилик ва меъерий ҳуж- жатларни тайёрлашда бевосита иш- тирок этиши керак. Бу банклари ишончли бошқариш имконини бера- ди.

Азиз ҳамкасблар!

Муболағасиз айтиш мумкинки, энг юқори халқаро ўлчовларга му- вофиқ келувчи банк тизими мустақ- ил бойлиқдир, айнан у бозор шаро- итида бутун иқтисодиётнинг ахволи- ни, демек, аҳолининг фаровонлиги ва сийёсий барқарорлики белгилай- ди. Шунинг учун ҳам республикада Президент И.Каримов Олий Маҳ- лиснинг биринчи сессиясидаги маърузасида таъкидлаганидек: "...ҳозирги босқичда банк, молия, кредит тизимларини такомиллашти- риш, уларни жаҳон даражасига ет- казиш муҳим аҳамият касб этади".

Республика банк ишидаги юзага келган ҳолатга баҳо бериб, унинг жаҳон даражаси сари юксалиш йўлига тула ишонч билан қараймиз. Бунинг учун бизда мужассам асос- лар бор. Ишончим комилки, Ўзбе- кистон банк тизими мустақил Вата- нимизнинг гуллаб-яшнаши, фуқаро- ларнинг фаровонлиги учун қудратли восита бўлиб хизмат қилади.

Маърузамни якунлаётиб, яна бир бор Ислам Каримовнинг "Ўзбеки- стон иқтисодий ислохотларни чуқур- лаштириш йулида" китобига муро- жаат этишни истар эдим. Юртбо- шимиз таъкидлаганларидек: "Ислох- отларнинг муваффақияти ҳар бири- мизнинг қўлимизда, Ўзбекистонда яшовчи барча аҳолининг қўлидадир. Мамлакатимиз эркин, бой ва рав- нақ топавтган мамлакат бўлсин десак, фарзандларимиз бахтиёр ва тукун-сочинликда яшасин десак, ис- лохотлар иккинчи босқичидаги мақ- сад ва вазифаларни амалга оши- риш учун бутун куч-гайратимизни сарфламоғимиз даркор. Бу босқич мамлакатимизнинг жадал ривожла- ниши, унинг қудрати ҳамда жаҳон ҳамжамиятидаги обрў-эътиборини кучайтириш учун мустаҳкам замин яратишга қаратилгандир. Ушбу мақ- садларга эришиш - бизнинг муқад- дас бурчимиз, келажақ авлодлар олдидаги эзгу мажбуриятимиздир".

Эътиборларингиз учун раҳмат.

БАНК ТИЗИМИНИ МУСТАҲКАМЛАШ ЙЎЛИДА

ТАЪСИС ҚУРУЛТӨЙИ ДЭЛЕГАТЛАРИНИНГ МАЪРУЗАЛАРИ

Абдуқайом РУЗИМУҲАМЕДОВ
Саноат-қурилиш банки Сирғали
туман бўлини маси бошлиғи

Республикада олиб борилаётган иқтисодий ислохотлар жараёни бизни бир жойда тулланишга ҳамда тижорат банклари уюшмасидек жамоат ташкилоти барпо этиш йули билан банклар фаолиятини мувофиқлаштириш масалаларини муҳокама қилишга чорлади.

Республика банк тизимининг таркибий қисми бўлган Узсаноатқурилишбанк ҳам корлари саноат, қурилиш, транспорт ҳамда халқ ҳужалиғи тармоқларининг барча мулк шаклларидаги бошқа корхоналари билан ҳамжиҳатликда ишлаши, республика Президентининг иқтисодий тубдан узгартириш, бозор муносабатларига изчиллик билан утиш йули ҳаётга татбиқ этилиши таъминлашини узининг асосий вазифаси деб билади.

Узсаноатқурилишбанк республикада мижозларга комплекс хизмат курсатувчи етакчи тижорат банкларидан бири бўлиб қолмоқда. Қарийб 28 минг корхона ва ташкилот унинг хизматларидан фойдаланади, шулардан 1600 корхонадан купроги доимий кредитлаб турилади. Улар саноат маҳсулоти умумий ҳажмининг 60 фоиздан купрогини, халқ истеъмоли молларининг 38 фоизини ишлаб чиқармоқда, республика инвестиция дастурининг учдан икки қисмидан купрогини амалга оширяпти.

Сунгги йилларда тижорат иши бора-сида тобора купроқ тажриба тулланыпти. Ҳукумат ва Марказий банк ёрдамида биз халқаро банк андозалари ва талабларига тобора купроқ яқинлашяпмиз. Хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш бора-сида фаол ишлар олиб боришмоқда. Бозор инфраструктурасини, шу жумладан банк тизимини шакллантириш, ҳиссадорлик жамиятлари, кичик, қўшма ва хусусий корхоналар тараққиёти этиши учун қўлай шарт-шароит яратиш фаолиятимизнинг асосий йуналишларидир. Пул-кредит муносабатларини барқарорлаштиришга, кредит ресурсларини жалб этиш манбаларини кенгайтириш ҳамда улардан фойдаланиш самардорлигини оширишга катта эътибор билан қаралмоқда. Хизмат курсатилётган тармоқлардаги молиявий аҳволни меъёрлаштириш, улар барқарор ишлашини таъминлаш мақсадида ҳисоб-китоблар тизимини ва туловлар утишини яхшилаш фаолиятимизнинг муҳим йуналишларидан биридир. Бироқ бу масалаларни ҳал этиш банк хизмати курсатилиши жаҳон андозаларига мослаш учун барча тижорат банклари ҳамжиҳатликда ишлашини, аниқ мақсад йўлида биргаликда ҳаракат қилинишини ҳамда улар мувофиқлаштирилишини талаб қилади. Биз Ўзбекистон банк тизимини ривожлантириш комплекс дастури амалга оширилишининг маърузада баён этилган мақсад ва йўллари қўллаб-қувватлаймиз. Унинг амалга оширилиши пул тизими барқарорлигини яхшилаш, банклар курсатилган хизматлар турларини кўпайтириш, банклараро автоматлаштирилган ҳисоб-китоблар тизимининг моддий-техника базасини яратиш имконини беради. Узсаноатқурилишбанк бу дастурни амалга оширишда фаол қатнашишга тайёр.

Банклар уюшмаси фаолиятининг асосий йуналишларини белгилаб олиш, унинг Низомини ишлаб чиқиш алоҳида эътибор талаб қилади. Фикримча, бу уюшма тижорат банклари устида иш курсатиб турадиган, марказий банк вазифаларини такорлайдиган ташкилот бўлиши керак эмас. Уюшма фаолиятининг асосий йуналишлари - бизнингча банк манфаатлари ҳуқуқий ҳимоялашини таъминлаш соҳасида бўлиши лозим. Бу - давлат ҳокимияти ташкилотлари, ҳуқуқий муҳофаза қилиш, жамоат ташкилотлари ва бошқа тузилмалар билан муносабатлар соҳасида тақдирлар ишлаб чиқиш, банк сўғурта ва инвестиция фаолияти турғисиди қўнуларга қўшимчалар тайёрлаш ва уларни конкретлаштириш, уюшма иқтисодий ва молиявий сифатини, амалга оширилишининг энг муҳим масалаларида банкларнинг роли ва мавқеини тушунириш, мунтазам алоқаларни ривожлантириш, бошқа иқтисослаштирилган уюшмалар билан алоқалар ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш, уюшмага аъзо банкларнинг узаро муносабатларини мувофиқлаштириш банк тизимини ривожлантиришга доир ҳаракатларни тартибга солиб туриш, банклараро ҳисоб-китобларни тезлаштириш, компьютерлаштириш, кредит ресурслари бозорини ривожлантириш муаммоларини ҳал этиш масалалари буйича ёрдам бериши мумкин. Булардан ташқари, уюшма пул бозорларида, кучмас мулк бозорларида биргаликда ўтказиладиган мувофиқлаштирилган операцияларни амалга ошириш борасида, лойиҳаларни, шу жумладан уй-жой қурилишини молиялаш, шунингдек ташқи иқтисодий фаолият соҳаларида банкларга қўмақлашди ва аниқ пайтда уларнинг манфаатларини ҳамда қўнуқликка риоя этилишини тула ҳисобга олиб боради.

Уюшма бизнинг назаримизда банкларнинг ўзини-ўзи бошқарадиган нотижорат

ташкilotи бўлади. Банклар эса унга ўз иқтисодий манфаатлари асосида ўз вазифаларининг бир қисмини ўтказишади. Шундай вазифалар қаторига уюшма аъзоларини банкларнинг тижорат ва бошқа фаолият турлари асосий масалалари буйича ахборот-методологик таъминлашини ташкил этиш, ходимлар тайёрлашда улар малакасини ошириш, уюшма аъзолари ва уларнинг меҳнат жамоаларини ҳуқуқий ҳимоялаш, банклар моддий-техника таъминотини ташкил этишда ёрдам бериш қабилини киритиш мумкин. Бу тула мустақилликни сақлаб қолади, банклар соғлом рақобат ва амалий тадбиркорлик руҳида ишлайди. Фикримча, юқорида баён этилганлар ҳисобга олинса, уюшма Низомининг лойиҳаси ҳали пухталаштирилиши керак. Хусусан, унинг пул-кредит сифатининг асосий йуналишларини ишлаб чиқиш, банклар фаолияти назорат қилинишини тақомиллаштириш, пул муомаласини ва кредит бозорини барқарорлаштириш, республика иқтисодиёти халқаро молия ҳамжамияти билан интеграцияга киришишига ёрдам бериш каби моддалар қайта қуриб чиқиши лозим. Чунки бу вазифалар республика ҳукумати ва Марказий банкининггина ваколатлари доирасига қиради. Уюшма фақат унинг аъзоларига шартнома асосида хизматлар курсатиш доирасида тижорат фаолияти олиб бориши мумкин. Уюшма ўзининг асосий вазифаларидан келиб чиқмайдиган бошқа ишлар чиқариш фаолиятида фойда олиш йўлини тутмаслиги лозим.

Олинган фойданинг уюшма аъзолари ўртасида тақсимлаш билан боғлиқ банднинг барча моддаларини чиқариб ташлаш керак, чунки уюшма фаолиятининг молияга дахлдор қисми фақат аъзолик бадалларидан ёки қайтариб берилмайдиган субсидиялардан иборат бўлиши керак. Шундан келиб чиқиб Низомининг 4.6 моддасига тузатишлар киритиш тўғри бўлади. Уюшмага аъзо бўлиш чекланмаганлиги ва янги ташкил этилаётган банклар ҳам унга кириш ҳуқуқига эга эканлиги сабабли, Низомида унинг жорий санадаги аъзолари руҳиятини бериш мақсадга мувофиқ бўлмайди.

Любовь ПЕТРОВА
Ўзқасабабанк бошқаруви раиси
вазифасини бажарувчи

Анчадан буён банклар ўртасида уюшма ташкил этиш зарурлиги тўғрисида гап юрарди. Менимча, бундай уюшма ташкил этилиши жуда керакли ва ўз вақтида қилинган иш. Бироқ, Ўзбекистон банк тизимини ривожлантириш дастурининг матбуотда эълон қилинган лойиҳаси билан танишган киши беихтиёр уюшма ҳамма учун эмас, балки республикадаги айрим банклар учун ташкил қилинган, деган хулосага келади. Чунки, уюшма Низомининг 1.3 бандида уюшма иштроқчиларининг ҳуқуқ ва қўнуқий манфаатларини ҳимоя қилиш, уларга ёрдам бериш уюшманинг асосий мақсадларидан бири эканлиги таъкидланган. Яъни, бу ҳол фақат уюшма муассислари ва иштроқчилари бўлган 15 та банкка тегишли. Демак, янги ташкил этилаётган ёки ҳали Низоми сармоясини тулик туллаган ҳамда уюшмага муассис бўлмаган банклар унинг ҳимоясига ҳам, ёрдамига ҳам умид боғлай олмас эканда?

Яна шуни айтиб ўтиш лозимки, уюшмада банкларнинг марказлаштирилган жамғармаси барпо этиляпти. Бу жамғармага баланс фойдасининг 3 фоизи микдорда маблағ ажратилади. Бу, ўз навбатида, солиқ солинадиган база ҳамда республика бюджетига ажратмалар қамийишига олиб келади. Менимча, ажратмалар баланс фойдасидан эмас, балки ҳисоб-китобдаги фойдадан, яъни солиқлар туллангандан кейин қоладиган фойда ҳисобидан ўтказилиши зарур.

Алижон ЮСУПОВ
Ўзтадбиркорбанк бошқаруви
раиси

Ҳурматли делегатлар, қадрли ҳамкасблар!

Президентимизнинг ташаббуси билан кичик ва урта бизнесни ривожлантиришга бевосита ёрдам бериш мақсадида Ҳамдустлик мамлакатларида биринчи ташкил этилган банк вакили сифатида республикадаги иқтисодий ислохотларнинг бориши хусусидаги ўз фикрларини ўртоқлашмоқчиман.

Бизнинг банк бундан икки йил муқаддам - 1993 йил 1 июлда ташкил топди. Ҳозир у Ўзбекистондаги етакчи банклар қаторидан урин олган. Унинг 180 дан ортиқ филиали ва 50 минг мижози бор. Бизнинг мижозларимиз кичик ва урта бизнес билан, деҳқон ва фермер ҳужалиғи билан шугулланувчи тадбиркорлардир.

Ҳурматли ҳамкасблар! Сизнинг эътиборингизни олдимизда турган энг долзарб муаммолардан бири - банкларнинг моддий-техника таъминоти масаласига қаратмоқчиман. Агар биз банкимизнинг 56 булимиде мижозлар билан ишлаш учун меъёрий шарт-шароит яратган бўлсак, 78 филиалимиз учун эндигина бино қура бошладик. Фурсатдан фойдаланиб, Наманган ва Самарқанд вилоятлари ҳокимликларига бу

йуналишда олиб бораётган ишлари учун ташаккур билдирмоқчиман. Менимча, улардан уртак олса бўлади.

Менинг бир илтимосим бор:

Банклар инфраструктурасини ривожлантириш учун уларнинг даромадларидан фойдалансак.

Яна бир муаммо банк технологиясини жаҳон андозалари даражасига яқинлаштиришдир.

Бу иш банклар замонавий ҳисоблаш техникаси, зарур машина-ускуналар билан таъминлашини, банк ходимлари малакасини оширилишини, улар чет элга бориб тажриба ўрганишларини талаб қилади. Буларнинг барчаси учун катта маблағлар керак. Биз ёрдам сураб мулкни бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш Давлат қўмитасига мурожаат қилдик. Айтиб ўтиш лозимки, Ўзтадбиркорбанк қўмита раҳбарларининг мададини доимо ҳис этиб турибди. Биз тадбиркорликни ривожлантириш билан боғлиқ мазкур вазифаларни биргаликда ишлаб ҳал этиш борасида муайян тажрибага эга бўлдик.

Қадрли дустлар! Бизнинг бугунги учрашувимиз ўзоқ кутилган тадбир. У мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислохотлар мевадидир. Тижорат банклари уюшмаси жуда муҳим аҳамиятга эга - зеро банкларга иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришда биринчи даражали роль ажратилган. Умид қиламанки, банк фаолиятини, бутун иқтисодиётни ривожлантириш билан боғлиқ қўнуқларни тақомиллаштириш ишлари олиб борилаётганда бизнинг уюшма фикри ва тавсиялари ҳам ҳисобга олинади. Агар тижорат банклари уюшмаси ўз ваколатлари доирасида қўнуқлар ишлаб чиқишда иштроқ этиш ҳуқуқини олса, иқтисодий ислохотларни амалга ошираётган тадбиркорлар, фермерлар, деҳқонлар катта ютуққа эришадилар, демак, бутун республика иқтисодиёти ҳам кам бўлмайди.

Валерий ХОЛОВ
Мевасабзавотбанк Бухоро
бўлими башқарувчиси

Банк ходимлари давлатимиздаги кенг миқёсли иқтисодий вазифаларни ҳал этишда республика банкларининг қўч-ғайратини жиғлаштирадиган ҳамда республикага тижорат банкларининг ҳуқуқлари ва қўнуқий манфаатларини ҳимоя қиладиган ана шундай оброули уюшма тузилишини анчадан буён кутишарди.

Матбуотда эълон қилинган Республика банкларини ривожлантириш комплекс дастури лойиҳаси ва Тижорат банклари уюшмаси ўстаи тижорат банкларининг бозор ислохотлари давлат сифатини амалга оширишдаги ролини юксалтириш билан боғлиқ мақсад ва вазифаларга жавоб беради. Айни пайтда, юқорида эслаб ўтилган ҳужжатларда баён этилган айрим қоидалар хусусида баъзи бир мулоҳазаларимни билдирмоқчиман.

Биринчидан: биз аввало банклар уюшмаси жамоатчилик асосида ишлайдими ёки тижорат тузилмаси сифатида фаолият курсатадими - ана шуни аниқлаб олишимиз зарур.

Иккинчидан: агар у жамоатчилик асосида ишлайдиган бўлса, унга 100 миллион сум микдорда Низоми жамғармаси керакми? Ваҳоланки, ҳозир баъзи тижорат банкларининг Низоми жамғармаси руҳсат берилган энг кам микдордан бирозгина купроқ.

Учинчидан: агар уюшма жамоатчилик асосида ишлайдиган бўлса, бу ҳолда у юридик шахс ҳуқуқига эга бўлган, ишлаб чиқариш-тижорат фаолияти билан шугулланадиган шубба корхоналари ва филиаллари ташкил этиши мумкин эмас.

Тўртинчидан: фикримизча, тижорат банклари мамлакатда иқтисодий ислохотлар ўтказиш, моддий техника базасини мустаҳкамлашда ва компьютерлаштиришни халқаро даражага етказишда ўз тавсиялари билан ёрдам бериш, банкка оид ва банкка алоқаси бўлмаган хизматлар янги турларини жорий этиш юзасидан маслаҳатлар бериш билан боғлиқ умумбанк масалаларининг бир қисмини ҳал этиш ҳуқуқини уюшма зиммасига юклаганлиги лозим. Яъни, бошқача қилиб айтганда, республикадаги банк ҳаракатини ривожлантиришга тааллуқли кенг қуламли масалаларни ҳал этиш уюшманинг асосий вазифаси бўлиши керак. Тижорат банклари эса шу мақсадларда қилинган ҳаракатларнинг тегишли қисмини қўллаш зарур.

Бешинчидан: уюшма Низомидаги захира жамғармаси ташкил этишга доир 6.14 банднинг биринчи варианты - иштроқчилар солиқдан озод қилинган маблағнинг 50 фоизини ажратиш мақсада мувофиқ эмас. Чунки бу жуда катта суммани ташкил этиб, банкларнинг моддий манфаатларига сезиларли таъсир курсатади. Бундан ташқари, солиқдан озод қилиш фақат йил охиригача амал қилади. Иккинчи вариантга келсак, баланс фойдасидан ажратмалар микдорини 3 фоиз ўрнига 1 фоиз қилиб белгилаш етарлидир.

БАҲРОМОВ Саъдулла
Қурилиш-тижорат банки
кенгаши раиси

Банкчиларнинг фаолиятини тақомиллаштиришда, амалий ҳамкорликни мустаҳ-

камлаш учун ёрдам берадиган, шунингдек уларнинг манфаатларини ҳимоя қиладиган ташкилот пайдо бўлишига яна умид туғилди. Уюшма олдида жуда катта мақсад ва вазифалар турибди. Чунки республика ҳукумати сумнинг кадрини ошириш, халқ ҳужалиғининг устун йуналишларини ривожлантириш, иқтисодиёт барқарорлигини таъминлаш борасида банк тизимига катта умид боғламоқда. Ишончим комилки, энди банклар кучли, саботли, малакали ва ишончли ёрдамчига эга буладилар.

Биз Низоми ва комплекс дастур юзасидан бир қанча истак ва тақлифлар тайёрладик. Улар ҳақида бошқа делегатлар илгарироқ гапириб ўтишди, шу боис мен уларни такорлаб ўтирмайман.

Лекин бир нарса ҳақида муфассалроқ тўхталиб ўтишни истардим. Банк операциялари тезлиги мамлакат маданий ривожланишининг асосидир. Ривожланган мамлакатларда бундай операциялар аллақачонлардан буён реал вақт тартибиде ўтказилаяпти.

Бизнинг мамлакатда бундай операциялар учун 2-3 банк куни ҳануз анча қисқа муддат ҳисоблаб келинмоқда. Банк ҳужжатлари билан ишлаш яна ҳам купроқ вақт талаб қилади. Агар банк туловлари утишини кескин тезлаштирмасак, оброули чет эл инвесторларини жалб этишга, ривожланган бозор инфраструктурасини барпо этишга муваффақ бўлолмаймиз. Демак, жаҳон бозорига рақобатбардош маҳсулот чиқарилиши ҳам таъминланмайди. Бу муаммо банклар уюшмаси ёрдамида қуйидаги йўллар билан ҳал этилиши мумкин: ҳисоб-китоблар реал вақт тартибиде ўтиши ҳамда корхоналарни ўз оборот маблағлари билан таъминлаш учун замонавий негиз яратиш. Буларнинг барчаси жуда катта молиявий ҳамда моддий-техник ресурсларни талаб қилади. Тижорат банклари шундай ресурсларга эга. Тижорат банклари ўшбу ишда турли шаклларда қатнашиши мумкин. Баъзи ҳолларда банклар оборот маблағларини вақтинча тулдириш учун кредит беришлари мумкин. Бошқа ҳолларда эса банклар давлат кафолатини талаб қилиб, давлат мулки бўлган ишлаб чиқариш иншоотлари ва бошқа турдаги кучмас мулк ҳамда ерни гаровга олиб ўз сармояларини инвестицияга йўналтириши мумкин бўлади.

Ишончим комилки, республикада банк тизимидаги ҳал этилмаган масалаларни бартараф қилиш учун қўч-ғайратларини бирлаштирилиши мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришга қўшилган муносиб улуш бўлади.

Мурод Алимов
Трастбанк ҳиссадорлик-биржа
банки бошқаруви раиси
уринбосари

Ташкил этилаётган уюшма ҳақида икки оғиз гапириб ўтмоқчиман. Биз уни мустақил тижорат тузилмаси ёки умумиқтисодий масалалар билан, яъни кредит-молия вазияти таҳлили, банк улар фаолиятига доир тавсия ва маслаҳатлар бериш билан шугулланадиган жамоат ташкилоти бўлади, деб ҳисоблаймиз.

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш даврида республика банк тизимини янада тақомиллаштириш, уни тегишли жаҳон даражасига қўтариш уюшма олдида турадиган асосий вазифа бўлиши лозим. Уюшма, бизнингча, банк ходимлари тайёрлаш билан жиғдий шугулланиши керак, зеро бундай ходимлар етишмаслиги бутун республикада сезилаяпти ва бозор ислохотларини амалга оширишга ўз таъсирини курсатмоқда, шунингдек, бизнингча уюшма туловларни бундан буён ҳам технология тақомиллаштириш, компьютерлаш ва автоматлаштириш каби масалаларни ҳал қилишда қатнашиши мантиқан тўғри бўлади.

Уюшма тижорат банкларига вакиллик муносабатлари тармоғини ривожлантиришда, республика банклари жаҳон банк тизимига қўшилишида катта ёрдам курсатиши мумкин.

Айни пайтда бу уюшмани молиялаш билан боғлиқ бир қанча масалалар бор. Ҳозир тижорат банклари Устав сармоясининг энг кам микдори олти миллион сумни ташкил этмоқда.

Шу билан бирга уюшманинг устав сармояси 100 миллион сум микдориде бўлиши эълон қилинди. Бунча жамғармани туллашининг ўзи бўлмайди, бу ҳолат уни шакллантиришни мураккаблаштириб юбориши мумкин.

Иккинчидан: банкнинг марказлаштирилган жамғармасига ажратмалар микдорини баланс фойдасининг 3 фоизи эмас, балки 1 фоизи қилиб белгиласа ҳам бўлади.

МАДАНИЙ БОЗОР МУНОСАБАТЛАРИ САРИ

**Ҳамза Икромов,
Ипак Йўли инновацион ҳиссадорлик
тижорат банки бошқаруви раиси**

Банкининг ташкил топганига 5 йил тўлди. Дастлабки тўрт йил натижалари банкимизнинг пойдевори мустақамлигидан далolat бермоқда. Унингиз ўйлаб кўринг: шу йиллар давомида "Ипак Йўли" сармояси 1000 баравар, эътиборанга 8000 баравар ошди. 1995 йилнинг 1 январига келиб ҳиссадорлик сармоясининг ҳар 1 сўми 6 сўм фойда келтирди, банкнинг ўз сармояси ва юридик ҳамда жисмоний шахслардан жалб этилган маблағлар 1400 баравар кўпайди. Бу кредит қўйилмалари ҳажмини ошириш имконини берди. Утган давр мобайнида банк хизматидан фойдаланётган корхона ва ташкилотларнинг тўлов обороти 2000 баравар ошди. Шу вақт мобайнида банк валюта операциялари ҳажмини кўпайтирди, узоқ ва яқин хориж мамлакатлари билан вакиллик муносабатлари анча кенгайди. Ҳозирги кунда жаҳоннинг 17 мамлакатда банкимиз вакиллик ҳисобварақлари бор. Биз юридик ва жисмоний шахсларга кредитлар бераёلمиз. Банк ҳиссадорлари ва миқозларининг манфаатларини ҳимоя қилишга бутун қуч-ғайратимизни сарфлаймиз. Бу борада муҳим ўтган қарарларнинг кредит қўйилмалари умумий ҳажмидаги қиймат салмоғи атиги 0,03 % ни ташкил этишини айтиб ўтиш кифоя. Албатта, банкимиз ишида камчилик ва нуқсонлар, ҳал этилмаган муаммолар ҳам бор. Лекин биз миқозлар билан ишлашнинг янги шакл ва услублари, маблағларнинг энг фойдали ва самара-

ли йўналишларини излаб топиш бора-сида тўхтовсиз иш олиб бормоқдамиз. Президент фармонида кўра солиқдан озод қилинган банк даромадлари ҳисобидан банк операцияларини автоматлаштириш юзасидан амалга оширилди. Бу бизга биринчилардан бўлиб электрон тўловлар тизимига ўтиш имконини берди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1994 йил 21 январдаги "Иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш, хусусий мулкчиликни ҳимоя қилиш ва тадбиркорликни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармонида мувофиқ банк республика тадбиркорлари ва фермерлари ўртасида танловлар ўтказиш юзасидан катта ишларни амалга оширди.

Хурматли ҳамкасблар! Республикамизда тижорат банклари уюшмаси ташкил этилиши, шакл-шубҳасиз, тижорат банкларининг мақсадини оширади, уларнинг мустақиллигини ривожлантиришда ёрдам беради, уюшма қатнашчиларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари муҳофазасида таъминлайди.

Маълумки, тижорат банклари уч хил сармояга эга. Булар - молиявий сармоя, ходимлар ҳамда аҳоли ишончи. Бутун барча тижорат банкларининг ҳамда ташкил этилаётган уюшманинг олдида турган вазифа ана шу сармояни кўпайтиришдан иборат. Уюшма ташкилий қўмитаси ишлаб чиққан Ўзбекистон банк тизимини ривожлантириш комплекс дастури ҳам айни ана шу мақсадга йўналтирилган.

Унда банк мутахассислари тайёрлаш

тизимини такомиллаштиришга жуда катта эътибор қаратилган. Бу жуда муҳим масала, чунки тижорат банки ҳам корхона ҳисобланади, лекин унинг асосий ресурслари хом ашё ва машина-ускуналар эмас, балки ходимларининг ақлий потенциалидир.

Банкининг жамоаси уюшма Низом ва комплекс дастурининг матбуотда эълон қилинган лойиҳаларини ўрганиб чиқиб, муҳокама қилди ҳамда ўз таклифларини тайёрлади. Умид қиламизки, ташкилий қўмита таклифларимизни кўриб чиқиб, инobatта олади. Биз хусусан шуни таклиф қиламизки, уюшма ўз иштирокчилари берган маблағ ва бадаллари ҳисобидан хўжалик фаолияти билан шуғулланмаслиги лозим. Бундан ташқари, "Банклар ва банк фаолияти тўғрисида"ги Қонун 4-бандининг 5-моддасига мувофиқ банклар ўз фаолиятларини мувофиқлаштириб туриш учунгина уюшма ташкил қилишлари мумкин.

Уюшма Низом лойиҳасида сугурта, инжиниринг, инвестиция ва траст компаниялари ташкил қилиш кўзда тутилганлиги биз Низомнинг лойиҳасини эмас, балки тижорат банклари ҳолнинг компанияси Низомининг лойиҳасини кўриб чиқаётганимиздан далolat беради.

Башарти биз уюшмани тижорат банкларининг кўнгилли бирлашмаси деб билар эканмиз, Ўзбекистон Республикасидаги ҳар бир тижорат банки муайян миқдордаги аъзолик бадалини тўлаб, бу уюшмага кириши лозим.

Низом лойиҳасида кўзда тутилишича, уюшма кўрган зарар бошқа манбалардан

ташқари, иштирокчиларнинг қўшимча бадаллари ҳисобидан қопланади. Бу ҳол Низомнинг бошқа бир моддасига зид келади. Унга кўра иштирокчилар фақат уюшма Низом сармоясига ўзлари қўшган улуш доирасидагина уюшма мажбуриятлари бўйича жавоб берадилар. Бу ҳол, шунингдек тижорат банклари ҳиссадорларининг ҳам ҳуқуқларини камситиши. Чунки тижорат банклари Низомга мувофиқ, улар кўрган фойда йиллик иш якунларига кўра банк ҳиссадорлари умумий йиғилиши чиқарган қарор асосида тақсимланади.

Низом лойиҳасида уюшмага аъзо барча банклар ўз баланс фойдаларининг уч фоизини ҳар чоракда ажратишлари ҳисобидан марказлаштирилган жамғарма ташкил этиш кўзда тутилган. Ўйлаймизки, бу жамғармани банкларнинг қўшимча бадаллари ҳисобидан эмас, балки уюшма иштирокчиларига тақсимлашни керак бўлган соф фойданинг бир қисми ҳисобидан ташкил қилиш лозим. Бунинг устига шундай йўл тутиш уюшма самарали ишлашини таъминлайди.

Иштирокчилар қурултойини Низомда айтилганидек, уч йилда бир марта эмас, бир йилда камида бир марта чақириб лозим. Шунда бу Ўзбекистон Республикасининг "Хўжалик жамиятлари ва ширкатлари тўғрисида"ги Қонунига ҳам мос келади.

Яна шуни айтиб ўтмоқчиманки, Қурултой билан уюшма кенгаши ваколатларини тақсимлаш масаласига келсак, қуйидагиларни фақат Қурултой иштирокчилари ваколатига кирувчи масалалар қаторига: унинг йиллик режаларини ҳамда бу режалар қандай бажарилгани тўғрисидаги ҳисоботларни тасдиқлаш, уюшма фаолиятининг йиллик натижаларини тасдиқлаш, жумладан даромад ва дивидендларни тақсимлаш тартиби ҳамда кўрилган зарар ўрнини қоплаш тартиби ҳақида тафтиш комиссияси тақдим этган ҳисобот ва ҳулосаларни тасдиқлашларни қўйиш зарур. Бундан ташқари банклар уюшмасининг марказлаштирилган жамғармасидан Ўзбекистон банк тизимини ривожлантириш эҳтиёжлари учун фойдаланишга ҳам розилик билдириш зарур.

ЛОЙИҲАДАН АМАЛИЁТГА

**Рональд Фриман,
Европа таъмирлаш ва ривожлантириш
банкнинг биринчи вице-президенти**

Менинг икки қизим бор. Уларнинг бири - фазогир, иккинчиси сўзучи бўлмоқчи. Лекин уларнинг ҳеч қансиси банкчи бўлишни истамайди. Чунки улар фазогирлар ва сўзучилар нима учун кераклигини яхши билишадилар, банклар нимага кераклигини ҳеч англаб еттиш олмайдилар. Мен бугун қурултой қатнашчиларига ўз банким - Европа таъмирлаш ва ривожлантириш банки ҳақида гапириб бермоқчиман. Мен яна Ўзбекистон ҳақида ва Европа таъмирлаш ва ривожлантириш банки (ЕПРБ) сизнинг иқтисодиётингизни тараққий эттириш учун нималар қилаётганини ҳақида ҳам сўзлайман.

ЕПРБ сармояси 13 миллиард долларни ташкил этади. Бизнинг вазифамиз кредитлар беришдан ҳамда ана шу миллиардларни корхоналарни ривожлантиришга йўналтиришдан иборат. Биз собиқ Совет Иттифоқида кирган 25 мамлакат билан ҳамкорлик қиламиз. Хусусий шўба корхоналарини ривожлантиришга алоҳида эътибор бермоқдамиз. Бу кредитлар корхоналарга яхшигина молиявий куч тўлашда ёрдам беришни керак. Биз берадиган кредитлар Ўзбекистон фуқаролари учун жуда кўп иш жойлари барпо этишни лозим. Лекин бу кредитлар муайян муддатдан кейин фойдалари билан қайтариб берилиши даркор.

ЕПРБ баъзан собиқ СССРга кирган 25 мамлакатнинг баъзиларига нисбатан ўз вазифаларини бажаришда қийинчилик қилади. Ўзбекистонда бизнинг банкимиз муваффақиятли ишлайпти. Сизнинг республикангиз учун биз қарийб 150 миллион доллар ажратганмиз. Биз бу кредитларни туртта катта лойиҳани амалга ошириш учун бердик. Ҳозир эса яна 17 лойиҳа тайёрланаяпти. Шунларнинг баъзилари ҳақида гапириб ўтмоқчиман. Лекин бундан олдин, нима учун Ўзбекистон ЕПРБнинг энг яхши шерикларидан бири бўлиб қолганини тушунириб бераман. Биз республикангиз туپ-қўлини ўз кредитларимиз билан сугурта қилганмиз, бу ерда гуллар ўсиб чиқмоқда.

Нима учун шундай бўлаяпти?

Биринчидан, Ўзбекистон ўз иқтисодиётини пухта ва бевосита бошқармоқда. У бозор иқтисодиётини ривожлантириш, кучли хусусий шўбани вужудга келтириш йўлидан бораёпти. Бу эса ўз навбатида кучли банк тизими барпо этилишига олиб келади. Ўзбекистон ўз сийosatини халқаро қонуларни ҳурмат қилиш асосида қурмоқда.

Иккинчидан, Ўзбекистон Европа таъмирлаш ва ривожлантириш банкига берган бадалларнинг ҳеч бири бажарилмай қолмади. Банк иши эса вадаларга асосланади. Мен сизга пул қарз берман, сиз эса уни муайян вақтдан кейин қайтаришни ваъда қиласиз. Мен сизга ишонаман, сиз эса ўз сўзингизнинг устидан чиқасиз. Пулларим ўзимга қайтиб келади, натижада банк ҳам, иқтисодиёт ҳам тобора ўсиб, кудратлироқ бўлиб боради.

Биз кўриб турибмиз, Ўзбекистонда одамлар қондаларни билишадилар, мақсад нималардан иборатлигини яхши тушунишадилар. Бу нараса футбол командасини эслатиши. Чунки команда аъзоларининг ҳар бири биргаликда нима қилаётганиларини билсаларгина, муваффақиятли ўйнашлари мумкин. Бу ҳол ЕПРБ ва бошқа банклар Ўзбекистонда ишлаш учун қудай шарт-шарoнт яратмоқда. Биз ишлаган ва ҳозир ҳам иш олиб бораётган баъзи лойиҳалар ҳақида сўзлаб беришимга руҳсат этсангиз.

Кўнчилигингиз ЕПРБ Ўзбекистонда амалга оширган биринчи лойиҳани яхши биласиз. Бу Зарафшонда олтин қазиб олиш корхонасини ишга тушириш лойиҳаси эди. Шу йил 24 майда бу лойиҳа амалга ошди. Биринчи марта Зарафшонда борганимизда у ерда шахтадан бошқа ҳеч нарса йўқ эди. Энди эса шахта ва олтин тозалаш заводидан ташқари фабрика ҳам бор. Зарафшонда қўшимча иш жойлар пайдо бўлди. Эндиликда илгари бефойда ҳисобланган маъдандан қўшимча олтин олинаяпти. Ана шу завод билан фабрика менга Ўзбекистонда унинг чиққан гул ниҳолини эслатди. Бу лойиҳани амалга оширишда ЕПРБга жаҳондаги 13 банк ёрдам берди. Уларнинг барчаси бу лойиҳа ишлаб чиқилишидан тўла қаноат ҳосил қилди. Энди улар бизга муқожаат қилиб, ўз пулларини Ўзбекистон иқтисодиётига йўналтириш учун имкон бериш тўғрисида илтимос қилаёттилар. Шу тариқа Ўзбекистоннинг иқтисодий ўсишини таъминлаш учун унга яна ҳам кўпроқ сармояни жалб этиш мумкин бўлади.

Бизнинг иккинчи лойиҳа - бу махсус кредит тизимидир. Бу кредит Ўзбекистондаги энг катта банклардан бири - Ташкил иқтисодий фаолият миллий банки орқали ўтади. Биз унга Ўзбекистон хусусий шўбаси кичик корхоналарини қўллаб-қувватлаш учун 60 миллион доллар бердик. Ҳозирнинг ўзидаёқ 8 та лойиҳа маълумланди. Уларнинг ҳар бири учун ўрта ҳисобда 2 миллион доллар, ажратилади, яна 9 таси учун ўртача 3 миллион доллардан ажратилди. Умид қиламизки, берилган маблағларнинг 70 фоизидан шу йил охиригача фойдаланилади. Улар ҳозир бутун Ўзбекистонда ишлаб чиқилаётган лойиҳаларни амалга оширишга йўналтирилган. Биз Ўзбекистон банк тизимида ишлаган ўз ҳамкасбларимизни ана шу лойиҳалар муваффақиятли ўлаштирилиши билан табриқлашни истардик.

Биз шунга ўхшаш лойиҳаларни бошқа мамлакатларда ҳам амалга оширишга уриниб кўрдик. Лойиҳалар Ўзбекистонда бошқа давлатлардаги қараганда тезроқ ва самаралроқ амалга ошмоқда.

Бу лойиҳа устидан ишлар эканмиз, яна шу нарсани ишонч ҳосил қилдикки, сизнинг давлатингизда яна бир муаммо бор. У ҳам бўлса, Ўзбекистон банк тизими учун ходимлар тайёрлаш муаммосидир. Бу ҳам дорилфунунларни битириб чиқаётганлар учун янги иш жойлари барпо этиш имконини беради. Шунда янада кўпроқ ёш мутахассислар ана шу ўқув тизими шарофати билан халқаро банкчи бўлиб етишадилар. Маълум вақт ўтгач, республикангиз кичик корхоналарига ҳозиргидан ҳам кўпроқ кредитлар бериш учун имкон яратили.

Биз, шунингдек энергетика шўбасида жуда муҳим лойиҳа устидан ишлаймиз. Ҳозир Ўзбекистон энергетик мустақилликка эришиш арасида турибди. Яқин орада у Россия ва бошқа давлатлардаги энергия манбалари заводларига ўз валютасини сарфлашининг ҳолати қолмайди.

Бунинг урғига у ўзини ўз манбалари ҳисобидан нефть ва нефть маҳсулотлари билан таъминлай бошлайди. Бу давлатга жуда кўп маблағни тежаш имконини беради. Аммо нефтни тозалаш ва қайта ишлаш керак. Биз бу йўналишда Фарғона нефтини қайта ишлаш заводида ҳамкорлик қилиб ишлаймиз. Биз "Ўзбекнефть" корпорациясига кредит беришимиз ҳам мумкин. Бундай кредит "Ўзбекнефтьга" Фарғона нефтини қайта ишлаш заводида жўқолиши ва қайта қуриш имконини беради. Ана шунда

унинг ўзи Ўзбекистонда қазиб олинаётган нефть хом ашёсини қайта ишлаши мумкин бўлади. Бу энергия манбаларига қилинадиган харажатларни камайтириб, республика иқтисодиётини ёнгили билан таъминлайди.

Энергетика шўбасида кўп ишлар қилинаяпти. ЕПРБ Ҳукуматдан узоқ муддатли кафолат талаб қилмасдан Сирдарё ГРЭСини тиклаш учун кредит бериш ниятида. Натижада Ҳукумат ўз кафолат ҳуқуқидан шундай ҳуқуқсиз ҳозирча амалга ошириб бўлмайдиган бошқа лойиҳаларни ҳаёта таъбиқ этишда фойдаланиши мумкин бўлади.

Биз ҳозир Алоқа вазирлиги билан биргаликда коммуникациялар шўбасида бутун мамлакатни таъминлайдиган коммуникация тизимини яратиш борасида ҳам ишлаймиз.

ЕПРБ Ўзбекистон банкларига экспорт ва импорт имкониятларини сақлаб туриш учун ҳам пул бермоқчи.

Биз, шунингдек, аэропорт раҳбарлари билан иш олиб бораёلمиз. Ўзбекистон денгиз билан бевосита туташ бўлмаган мамлакат. Лекин авиация шарофати билан ҳар қандай мамлакат жаҳондаги бошқа ҳар қандай жойга ўз вакиллари ёки маҳсулотини юбориши мумкин.

Шунингдек, биз сизнинг давлатингизда янги компанияси ҳам ташкил этилик. Бу эса республикангизга янгиланган аэропорт имкониятларидан фойдаланишда кўп келади. Шундай қилиб, ЕПРБнинг барча лойиҳалари Ўзбекистон иқтисодиётидаги асосий лойиҳаларни бирлаштирмоқда.

Бу лойиҳаларни амалга оширишда биз хорижий ва Ўзбекистон банклари билан ҳамкорлик иш олиб бораёلمиз. Жаҳон банки ва Халқаро молия корпорацияси каби халқаро институтлар билан ҳам ҳамкорлик қилаёلمиз. Шу билан жаҳонда Ўзбекистонни тобора кўпроқ банклар таъинмоқда. Бу эса иқтисодиётнинг бундан буён ҳам ўсишига ёрдам берадиган сармояни кўпайтиради. Шу тариқа ЕПРБ сармоя имкониятларини 3-5 бардир ошираяпти.

Уюшма ташкил этилиши бу жаҳонни тездаштириди. Мен Ўзбекистон Ҳукуматини ҳамда барча банкчиларини шундай анжуман ўтказилиши билан қутлайман. Мен Ўзбекистон билан бизнинг алоқаларимиз давом этиши ва ривожланишига катта умид билан қарайман.

МУЛОҲАЗАЛАР, ФИКРЛАР, ШАРҲЛАР

Зоҳид СОБИРОВ,
Марказий банк бошқаруви раисининг биринчи ўринбосари

Уюшманинг ташкил этилиши Ўзбекистон банк тизимининг тараққиёти ва мустақамлланишига катта ҳисса қўишига ишонаман.

Курултой делегатларига қўзланган лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишда муваффақият тилайман.

Уткир МУЗАФФАРОВ,
Мевасабзавотбанк бошқаруви раиси

Бундай обрўли уюшма ташкил этилишини биз анчадан буён кутардик ва банкчилар уюшмасига катта умидлар боғлаётган эдик. Бу уюшма тижорат банкларининг куч-ғайратларини бирлаштириб, умумдават миқёсидаги энг муҳим вазифаларни ҳал этишга, давлатнинг бозор ислохотлари сиёсатини амалга оширишга йўналтирилган лозим.

Бизнингча, бу уюшма тижорат банклари устидан яна бир жиловдор ёки Марказий банкнинг вазифаларини такрорлайдиган ташкилот бўлмайди. У тижорат банкларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилади.

Умид қиламанки, биз бу уюшмага албатта аъзо бўламиз. Чунки Мевасабзавотбанк кенг тарқалган тармоққа эга йирик тижорат банкидир. Яқин келажакда бизнинг қарийб 30 та филиалимиз очилади.

Удо БЕРХГОЛЬЦ,
Дойчебанкнинг Ўзбекистондаги мухтор вакили

Курултой менда яхши таассурот қолдирди. Банклар уюшмаси ташкил этилиши жуда керакли иш. Банклар ўз манфаатларини давлат билан ихтилофлардан ҳимоя қилиш учун, қонунлар банкчиларнинг манфаатларини муҳофаза этиши учун бирлашишлари лозим. Чунки қонун чиқарувчилар молия оламини доим ҳам яхши тушунавермайдилар.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистонда банклар уюшмаси ташкил қилинганини қутлаймиз. Менинг она ватаним Олмонда, усусий ва давлат банкларининг бир неча уюшмалари бор.

Комплекс дастурга ва Низомга келсак, унда банклар уюшмаси хужалик фаолияти билан шугулланади, дейлиши менга галати туюлмоқда. Одатда, банк уюшмалари жамоат ташкилотлари бўлиб, улар хужалик фаолияти билан шугулланмайдилар ва ҳеч қандай тижорат тузилмалари ташкил этмайдилар. Бу ҳолат мазкур Низомдаги ғайриоддий тақлифдир. Бу ҳақда илгари сўзга чиққанлар гапириб ўтишди. Мендан олдин банк муассасаси ҳамма учун очик ва ҳар бир банк унга аъзо бўлиши учун тенг имкониятларга эга бўлиши кераклиги ҳақида гапирилди. Мен бунга тула-туқис қўшаламан. Масалан, бизда бир банк битта овозга эга - демак, уюшмада ҳамманинг ҳуқуқи тенг.

Саймон БЕРЖАНОВ,
Тошкент Давлат иқтисодий дорилфунуни уқитувчиси

Менимча, бу жуда катта воқеа, илгари айтиладигандек, тарихий воқеа. Назаримда, биз бозор иқтисодиёти тизимини барпо этишнинг биринчи босқичини тугалладик. Ҳозир асосий вазифа

шу тизимни янада ривожлантириш. Банк тизимини тараққий эттиришнинг стратегик комплекс дастури ишлаб чиқилди. Бу дастурда бозор шароитида банк иши қандай йўлга қўйилиши ва шаклланиши лозимлиги кўрсатилган. Банк - бозорнинг энг асосий инфраструктураси. Банк бўлмаса, бозор ҳам бўлмайди.

Эркин КАРИМОВ,
Марказий банкнинг Бухоро вилояти бошқаруви бошлиғи

Биз республикада биринчи бўлиб электрон почтадан фойдаланишга ўтдик, ҳозир компьютерлар локал тармоғини ишга туширганмиз. Ҳисоб-китоблар сифати, иқтисодий ахборотни етказиб бериш сифати яхшиланаяпти, натижада пуллар мижозларнинг ҳисоварақларига ўз вақтида етиб бормоқда. Яхши томонга ўзгаришлар юз бера бошлади. Лекин биз бу тизимни ҳали яна ривожлантирамиз.

Банклар бирлашмаси банк муаммоларининг анчагинасини ҳал этишда ёрдам беради. Бир банк қийин аҳволга тушиб қолса, бошқа банкнинг ёрдамига умид қилса бўлади. Менимча, уюшма барча банкларга катта ёрдам беради. Лизинг операциялари утказилади. Айниқса, шу нарсани мижозларимиз интиқлик билан кутишмоқда.

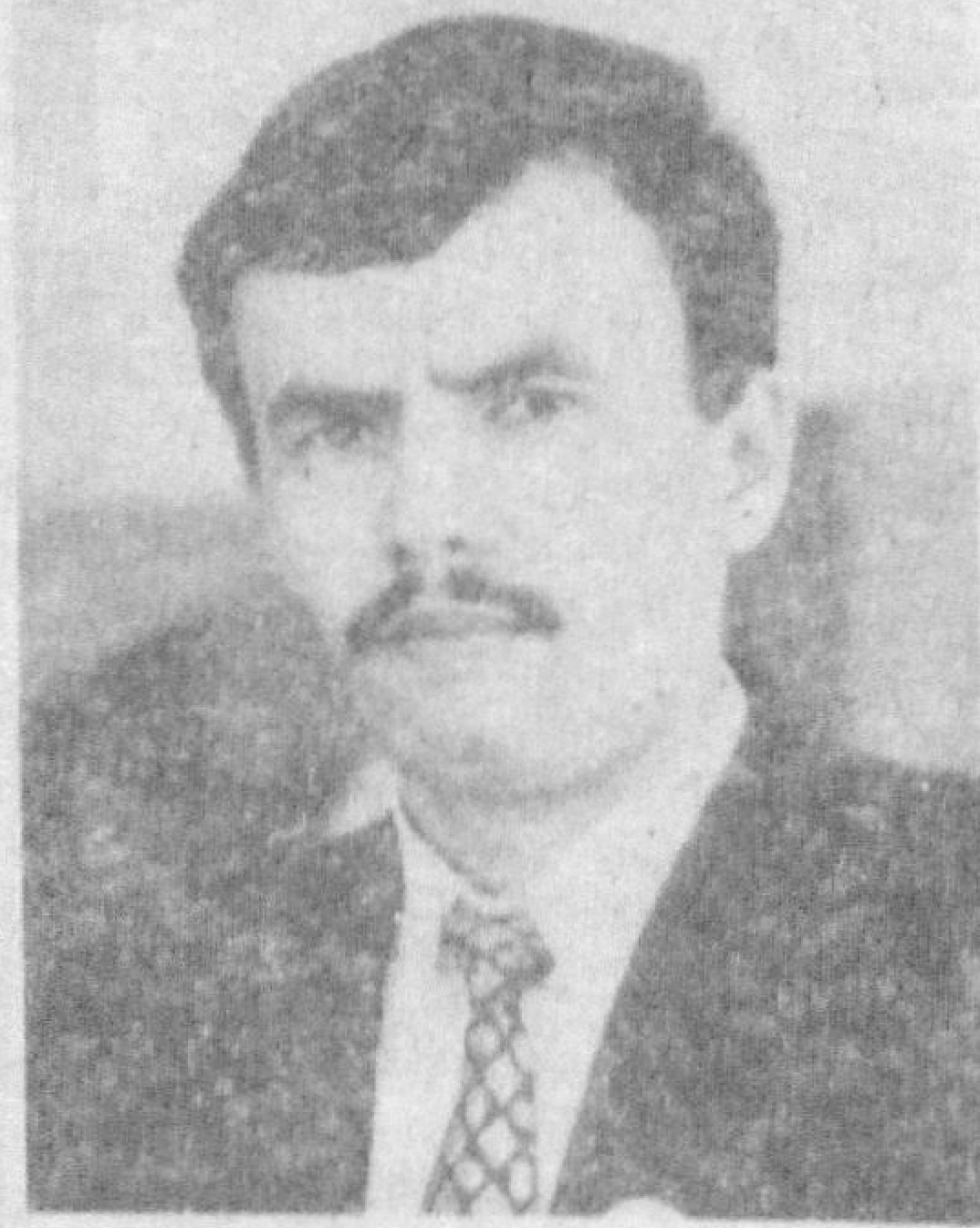

Равшан ОХУНОВ,
"Банк ахборотномаси" газетасининг бош муҳаррири

Банк тузилмалари бирлашиши биз учун жуда зарур эди ва бу иш ниҳоят амалга ошди.

Ўзбекистон банклари уюшмаси ташкил топиши ҳеч муболагасиз давлатимиз иқтисодий ислохотларининг илгари

ри силжишида муҳим босқич бўлди. Энди олдимизда янги уфқлар ва истиқболлар очилмоқда. Бу - қўлаб чет эл инвестицияларини жалб этиш имконияти, ватанимиз банк инфраструктурасини, ходимлар сиёсатини қатъий қайта қуриш ёки тўғрироғи, модернизациялаш ва қўлаб бошқа имкониятлар яратиш демакдир. Ахир банклар пул-кредит муносабатларининг асосий иштирокчилари-да. Улар вазиятни олдиндан чамалашлари, ўз фаолиятларини режалаштиришлари, ахборот алмашишлари лозим. Шу тўғрисида ҳам қандайдир ўзини-ўзи тартибга солиб турадиган механизмга эга бўлиш улар учун жуда муҳим. Масалан, Швейцария банклари феномени кўп жиҳатдан 80 йил муқаддам Швейцария банклар бирлашмаси пайдо бўлганлиги натижасидир. Бизга йўналишларни, стратегик вазифаларни ишлаб чиқиш учун марказлашган институт керак эди, чунки банк фаолияти минглаб кўз илғамас ришталар орқали иқтисодий тузилмалар фаолияти билангина эмас, айна пайтда ижтимоий-сиёсий оқимлар, ижтимоий қатлам талаблари билан ҳам боғлиқдир. Ана шундай механизмни амалга ошириш уюшманинг асосий вазифаси бўлиб қолади. Уни ташкил этиш гоёси анчадан буён Ўзбекистон молия олами ақлий муҳитида чарх уриб юрган эди. Бугун биз бу гоёнинг ҳаётга татбиқ этилиши гувоҳлари ва иштирокчилари бўлиб турибмиз. Гоёларнинг амалга ошиши эса доим хуш ёқади кишига.

Абдunosир РАҲМОНОВ,
Марказий банк Пул-кредит сиёсати департаменти директори вазифасини бажарувчи

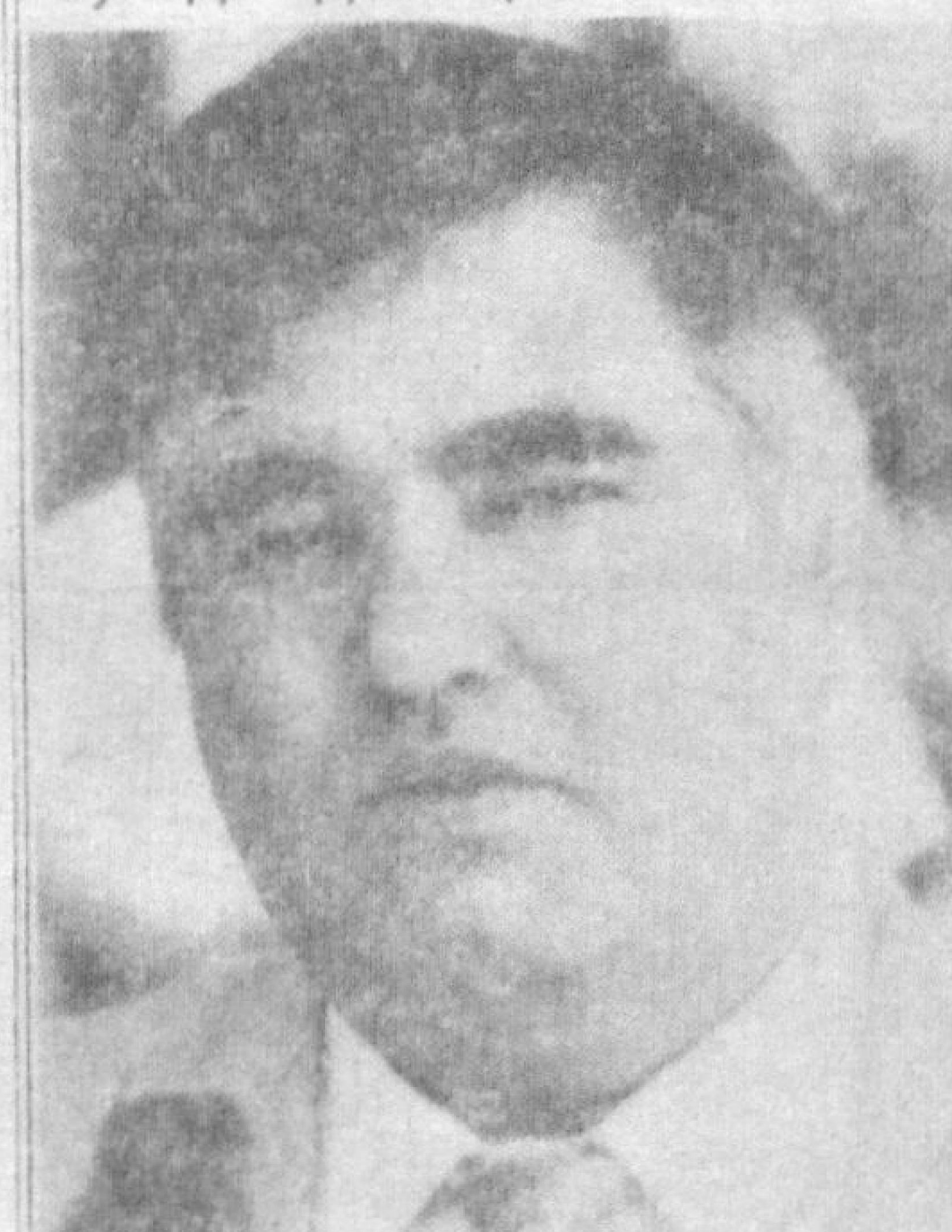
Назаримда, тижорат банклари уюшмаси комплекс дастури ва Низом лойиҳаларига ҳали ўзгаришлар киритилади. Низомда ҳам, дастурда ҳам ҳали ким нима билан шугулланиши кераклиги нуқтаи назаридан қайта ишланиши зарур масалалар бор.

Миллий банк бошқарувининг раиси Рустам Азимов ўз маърузасида таъкидлаганидек, тижорат банклари билан Марказий банк вазифалари ўртасида чегара бўли-

ши керак.

Уюшмага аъзолик тўғрисидаги масала ҳам алоҳида эътиборни талаб қилади. Агар банк янги очилган ҳали сармояси кам бўлса, уюшма унга ёрдам бермаслиги керакми? Масаланинг моҳияти ҳам худди ана шунда - уюшма кучли банклар ҳисобидан ёш банкларга банк тизимидаги маъқеларини мустақамллаб олишларида ёрдам бериши зарур.

Яна бир гап: уюшма ўз иқтисодий барқарорлигини йўқотаётган банклар билан иш олиб бориши керак. Ҳозир Марказий банк олиб бораётган қаттиқ пул-кредит сиёсати натижасида баъзи банклар муайян қийинчиликларни бошдан кечирмоқда. Фикримча, асосли иқтисодий тавсиялар бериш уюшманинг вазифаларидан бири бўлиб қолиши лозим. Яна шуки, мен уюшманинг тижорат асосида ишлаши тўғрисида деб ҳисоблайман.

Жамшид САЙФУДИНОВ,
Ўздеҳқонсаноатбанк бошқаруви раиси

Банк ишини ривожлантиришнинг энг муҳим жиҳатларидан бири - инфраструктура, тижорат банкларини родини кучайтириш ҳамда уларни жаҳон меъёри бирлиги даражасига яқинлаштиришдир. Шу боис Президентимиз ва Ҳукуматимиз банк ишини ривожлантиришга ва тижорат банкларини тараққий эттиришга катта аҳамият бермоқда. Уюшма ҳам ўз асосий эътиборини инфраструктурага қаратади.

Ҳозир биз бозор иқтисодиётининг иккинчи босқичига кириб бораётимиз. Уйлашимча, уюшма ташкил этилиши бундан буён ҳам олдинга ҳаракатланиш учун яна бир тўртки бўлиб хизмат қилади.

Ўздеҳқонсаноатбанкка келсак, уни Пахтабанкка айлантириш нияти бор. Бундай банк пахта етиштирадиган хужаликларга хизмат курсатишга ихтисослашади. Уюшма бизга ўз маъқеимизни мустақамллашмишда кумаклашади, демак, қишлоқ хужалиғи моддий техника базасини мустақамллашга ёрдам беради.

ЎЗБЕКИСТОН БАНК ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОМПЛЕКС ДАСТУРИ

Мақсадлар:

1. Давлатнинг иқтисодий, унинг ички тузилмасини қайта қуришни, халқ ҳўжалигининг устувор соҳаларини ривожлантириш динамикасини бошқаришда банк тизимининг механизм сифатидаги аҳамиятини ошириш.
2. Иқтисодий ислоҳот ўтказиш даврида пул тизимининг юксак молиявий мустақамлигини таъминлаш.
3. Хусусий мулк фаолиятини кенгайтириш, ҳўйлаштириш жараёнларига, мустақил хусусий секторнинг оёққа туришига қўмаклашиш.
4. Янги бозорлар: қимматли қоғозлар, асосий фондлар, мулкни ривожлантириш; янги маҳсулотлар: лизинг, суғурта хизматлари, илмий-техник маҳсулот ва ахборотни жорий этиш.
5. Иқтисодийнинг очиклигини кучайтириш, уни халқаро молия ҳамжамиятига интеграция қилиш.

Амалга ошириш воситалари:

1. Банк мутахассислари тайёрлаш тизимини такомиллаштириш:

1. Махсус олий ўқув юрти ва халқаро стандартлар даражасида банк мутахассисини тайёрлаш бўйича илмий-услубий марказ сифатида банк-молия академиясини ташкил этиш ва унда қуйидаги йўналишлар бўйича мутахассислар тайёрлаш:
 - монетар сиёсат ва пул муомаласи.
 - молия менежменти, пассив ва активларни бошқариш.
 - инвестицион лойиҳаларни комплекс экспертиза қилиш ва молиявий жиҳатдан таъминлаш.
 - халқаро молия бозорларида операциялар ўтказиш.
 - банк аудити.

Бюджет ва Ўзбекистон банклар уюшмаси мабдалари ҳисобидан таъминлаш шарти билан банк-академиясини ташкил этиш. (1995 йил сентябрь).

2. Банк-молия академияси тизимида илмий ходимларни моддий рағбатлантирган ҳолда банк иши соҳасида фундаментал ва амалий илмий ишлар дастурини шакллантириш. (1996 йил март).

3. Банк ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш бўйича минтақавий банк ўқув маркази ишини такомиллаштириш. Марказга банк ишининг қуйидаги йўналишлари бўйича чуқур таҳлил ишлари ўтказишни тавсия қилиш:

- молиявий таваккалчиликни бошқариш,
- лойиҳани молиявий жиҳатдан таъминлаш,
- халқаро ҳисоб-китоблар.
- қисқа ва узоқ муддатли кредит бериш. (1995 йил сентябрь).

4. Банкада бухгалтерия ҳисоби мутахассисларини тайёрлаш бўйича тўртта ихтисослашган банк коллежи очил. (1996 йил сентябрь).

5. АҚШ, Германия, Япония, Швейцария, Буюк Британиянинг етакчи банклари билан банк мутахассисларини тайёрлаш бўйича доимий ишлайдиган қўшма курслар очил. (1995 йил ноябрь).

6. Тошкент шаҳридаги ўн та ва ҳар бир вилоят марказидаги иккитадан мактабда ихтисослашган банк синфлари очил. (1996 йил сентябрь).

7. Банк тизими учун мутахассислар тайёрлайдиган ихтисослашган олий ўқув юртларида Ўзбекистон банклар уюшмасининг 100 та махсус стипендиясини жорий этиш. (1995-1996 йиллар).

II. Банк тизимига хизмат қиладиган молия инфраструктурасини ривожлантириш

1. Халқаро стандартларга мувофиқ инвестицион лойиҳаларнинг техник-иқтисодий асоси ва бизнес-режасини тайёрлаш ва экспертизадан ўтказиш бўйича

ча “Ўзинвестпроект” республика лойиҳа-инжиниринг компаниясини ташкил этиш. (1995 йил IV чораги).

2. Тижорат кредитларининг қайтишини ишончли тарзда кафолатлайдиган суғурта хизматлари бозорини ривожлантириш мақсадида суғурта компаниялари ташкил этиш ва бу ишга хорижий суғурта компанияларини ҳам жалб қилиш (1995 йил август).

3. Ускуна ва жиҳозларни сотиб олиш, хусусан ўрта ва хусусий ишбилармонликни қўллаб-қувватлашни узоқ муддатли молиявий таъминлашнинг альтернатив шакллари ривожлантиришга шарт-шароит яратиш учун лизинг компанияларини ташкил этиш. (1995 йил IV чораги).

4. Миллий иқтисодиёт соҳаларида лойиҳаларни амалга ошириш учун тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш мақсадида етакчи хорижий тижорат банклари иштирокида қўшма инвестицион банклар ташкил этиш. (1996-1997 йиллар).

5. Тижорат банкларининг молиявий ҳолатини таҳлил қилиш, банк назорат тизимини такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш, банк муаммоларини дастлабки босқичда аниқлаш, молия менежменти борасида маслаҳат хизматлари кўрсатиш бўйича мустақил аудитор компаниялари ташкил этиш. (1995 йил IV чораги).

6. Қимматли қоғозлар бозорини ривожлантириш ва коллектив инвестиция қилишнинг каттагина қисmini қамраб олиш учун инвестиция фондларини шакллантириш бўйича траст компаниялари ташкил этиш. (1996 йил).

7. Ваколатли банклар тизимини шакллантириб, уларга республика клиринг банклари макomini бериш, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки улар билан ҳисоб-клиринг маркази вазибаларини бажариш хусусида шартнома тузади, ўзаро корреспондент счётларининг очилишини рағбатлантиради. (1996 йил I чораги).

8. Марказий банк ва Ўзбекистон банклар уюшмаси резервларини жалб қилиш ҳисобига омонатчилар ва банкларни банкротликдан ҳимоя қиладиган жамғарма ташкил этиш. (1996 йил I чораги).

9. Банкларнинг молиявий ҳолатини аниқлайдиган ва мунтазам равишда уларнинг рейтингини эълон қиладиган ягона тизимни ишлаб чиқиш бўйича мустақил агентлик ташкил этиш. (1995 йил сентябрь).

III. Тижорат банкларининг моддий-техник базасини мустақамлаш ва ривожлантириш

1. Республика қурилиш трестларидан бирини махсус банк муассасаларини қуришга ихтисослашган ҳамда вилотларда бўлиналари бўлган республика трестида (“Ўзбанкқурилиш”) айлантириш. (1994 йил IV чораги).

2. Банкларни махсус ускуна ва жиҳозлар билан таъминлаш учун.

- “Ўзбекмебель” акционерлик жамияти билан - банк қароргоҳлари учун мебель ва қароргоҳлар устини ёпадиган материал ишлаб чиқиш бўйича.

- “Ўзбум”, “Шарқ” ишлаб чиқариш бирлашмаси, Гознак билан - банклар учун махсус қоғоз ва босма маҳсулотлари ишлаб чиқиш бўйича. (1995 йил IV чораги).

3. Банклараро телекоммуникациялар тизимини такомиллаштириш. (Алоқа вазирлиги бўйича). (1996 йил I чораги).

Қўшма дастурлар қабул қилиш:

IV. Компьютерлаштириш

1. Ривожланган мамлакатларда қабул қилинган комплекс автоматлаштириш ва банклар ичидаги операцияларни ўтказишнинг замонавий программа таъминотини қуйидаги муддатларда жорий этиш:

- Миллий банк - 1995 йилнинг IV чорагида,
- Ўзбекистон Республикаси Марказий банки, Ўзгросаноатбанк, Ўзсаноатқурилишбанк, Жамғармабанк

- 1996-1997 йилларда,

- бошқа тижорат банклари - 1994-1998 йилларда.

2. Замонавий сателлит ва оптик тола алоқаси тизими асосида ягона банклараро автоматлашган ҳисоб-китоблар тизимини яратиш. (1996-1997 йиллар).

3. Банк операцияларини компьютер ёрдамида қайта ишлайдиган малакали мутахассислар тайёрлаш учун банк компьютер коллежи ташкил этиш. (1995 йил IV чораги).

V. Тижорат банклари фаолиятининг ҳуқуқий ва меъёрий базасини такомиллаштириш

1. Кредит муассасаларининг айрим тоифалари: молия компаниялари, холдинг банк тузилмалари фаолиятини бошқарадиган, кредит аппаратининг иши ва қобилиятини, шунингдек кредиторларни зарардан ҳимоя қилишни таъминлашни кўзда тутадиган “Банк ва банк фаолияти тўғрисида”ги Қонунни янги таҳрирда қабул қилиш.

2. Тўла таъминланмаган бозорда банк операцияларининг сердаромадлигини ҳисобга олиб, ҳудудда хорижий банкларнинг фаолияти учун алоҳида шарт-шароит яратишни, имтиёзли банк ишбилармонлиги зоналари, банкларнинг жойларда, хусусан ривожланаётган жойларда филиаллар очилиши рағбатлантирадиган имтиёз тизимлари, банкларнинг бирлашиши тартибини кўзда тутадиган ҳужжатлар қабул қилиш.

3. Халқаро молия бозорларида қарз операциялари ўтказадиган алоҳида тузилма учун ўртасидаги ваколатларни чеклайдиган “Ташқи қарзлар тўғрисида” Қонун қабул қилиш.

4. “Гаров тўғрисида”ги Қонунга қарздорлар молиявий мажбуриятларини бажармаган тақдирда уларнинг гаровга қўйган мулкига кредит муассасаларининг сўзсиз эга бўлишини кўзда тутувчи ўзгаришлар киритиш.

VI. Ўзбекистон Банклар уюшмаси ўз-ўзини бошқариш тизимини мувофиқлаштириш

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида, Олий Мажлисининг Бюджет, банк ва молия масалалари қўмитасида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бошқарувида банк тизимида ислоҳотларни амалга ошириш масалалари бўйича тижорат банклари манфаатини ҳимоя қиладиган доимий ишлайдиган орган сифатида уюшма кенгашини сайлаш.

Кенгашнинг асосий вазибалари қуйидагилардан иборат.

- банк иши соҳасида ва Ўзбекистон банк тизимини ислоҳот қилиш стратегияси ҳамда пул-кредит сиёсатини амалга оширишда ҳуқуқий ва меъёрий асосларни ишлаб чиқишда қўшма ҳаракатларни мувофиқлаштириш.

- банк иши ва пул муомалаларининг тадқиқотчи ва амалиётчи мутахассислардан вақтинча эксперт гуруҳлари тузиш, бу ишга халқаро молия ташкилотларининг банк ислоҳотининг айрим йўналишлари бўйича маслаҳатчиларини жалб қилиш йўли билан банк тизимини ривожлантиришнинг жорий муаммоларини мунтазам равишда кўриб чиқиш.

VII. Дастурни амалга оширишнинг молиявий манбалари

1. Ўзбекистон банклар уюшмаси иштирокчиларининг бадаллари ҳисобидан “Марказлашган банклар жамғармаси” ташкил этиш.

2. Банк тизимини ташкилий ривожлантириш учун жаҳон банки, Хорижий иқтисодий ҳамкорлик жамғармаси (чет эл иқтисодий ҳамкорлик фонди - Япония), Осиё тараққиёт банки, Тараққиёт кредит институти банки (Олмония) ва бошқа халқаро молия ташкилотларининг имтиёзли узоқ муддатли кредитларини жалб этиш.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БАНКЛАРИ АССОЦИАЦИЯСИНING ТАЪСИС ҚУРУЛТОЙИ

Қ А Р О Р И

Ўзбекистон банклари Ассоциациясининг Таъсис қурултойи республика ўз тараққиётининг масъулиятли даврига - бозор ислоҳотларининг иккинчи босқичига қадам қўйган бир пайтда йиғилди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг қурултой номига йўллаган табриги анжуманимизга алоҳида нуфуз бахш этди. Бу табрик қурултой бутун ишининг лейтмотивини, унинг мазмунини бойитди ва республика банкчилари куч-ғайратини йўналтириш лозим бўлган асосий муаммоларни белгиләб берди.

И.А.Каримовнинг “Ўзбекистон иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш йўлида” асари истиқболли вазибаларни белгиләшда банк соҳаси хо-

димлари қатори Ўзбекистоннинг барча фуқаролари учун ҳам аниқ мақсад йўлини кўрсатиб берди. Бу мақсад “Ўзбекистон банк тизимида жаҳон даражасига эришиш - иқтисодий ислоҳотларнинг ҳозирги босқичидаги муҳим вазифа” деган мавзудаги асосий маъруза йўналишига, маъруза бўйича, “Ўзбекистон банк тизими ривожини жадаллаштиришнинг комплекс Дастури” ва Ўзбекистон банклари Ассоциациясининг Низомини” қабул қилиш масаласи бўйича делегатларнинг чиқишлари мазмунига сингдирилди.

Бозор иқтисодиёти муваффақияти банк тизими миллий иқтисодиётни барқарорлаштиришда ва бошқа устувор вазибаларни тезкорлик билан ҳал этиш-

да етакчи кучлардан бирига нечоғлик тезроқ айланишига боғлиқлигини аниқлаб, қурултой ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Ўзбекистон банклари Ассоциацияси тузилсин.

2. Ўзбекистон банклари Ассоциацияси Низоми тасдиқлансин.

3. Ўзбекистон Республикаси банк тизими ривожини жадаллаштиришнинг Комплекс программаси тасдиқлансин.

4. Ўзбекистон банклари Ассоциацияси Кенгашига Ўзбекистон Республикаси банк тизими ривожини жадаллаштиришнинг Комплекс дастурини бажариш юзасидан аниқ мақсадли мунтазам ишни ташкил этиш топширилсин.

Бу мақсадларда:

Таклифлар тайёрлансин ва кўриб чиқиш учун киритилсин:

а) Олий Мажлисга - тижорат банклари қонунчилик базасини ривжлантириш билан боғлиқ масалалар;

б) Вазирлар Маҳкамасига жадал ривожлантиришни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш юзасидан комплекс тадбирлар билан боғлиқ масалалар;

в) Марказий банкка - тижорат банклари фаолиятини халқаро амалиётга мувофиқ такомиллаштириш тадбирларига алоқадор масалалар.

- Бир ой муҳлат ичида ижроия орган сифатида Ўзбекистон банклари Ассоциацияси дирекцияси тузилсин, у ваколатли ва юқори малакали кадрлар билан таъминлансин, унга амалий ёрдам ва фаолияти устидан таъсирчан назорат ташкил этилсин.

Бир замонлар Европа банклари одатда гариб ва беухшов биноларда жойлашган булар, бу бинолар аср бошида уткинчиларни куришни билан эмас, балки салобати ва мустақамлиги билан қойил қолдиришга интилишган эди, холос. Европа ҳамжамияти мамлакатларида маҳаллий банклар башламаси бўлиб, уларнинг пулларини бошқарганликлари учун мижозларидан бир хилда (ва тушунарсиз даражада катта) ҳақ олишарди. Европа ҳамжамияти давлатларининг ҳукуматлари банклари амалга ошираётган операцияларнинг аксариятини тартибга солиб турарди. Бунинг учун, хусусан, кредитлар буйича энг кам фоиз ставкасини ҳамда омонатлар буйича энг юқори фоиз ставкаси белгилаб бериларди. Бу банклар раҳбарияти мижозларга хизмат курсатишдан кура кўпроқ ўз муаммоларини ўрнига қўйиш билан шугулланишар ҳамда банк иши бошқа ҳар қандай бизнесдан сирли тарзда фарқ қилиши тўғрисидаги афсонага ҳаммани ишонтиришга уринарди.

Эндиликда Лондон ёки Брюсселдаги ҳар қандай банкка кирсангиз, улардаги узгаришлар куламини қуриб ҳайратдан ёқа ушлайсиз. Ўқ ўтмас даража ортида утирган баджаҳл кассирлар ўрнига кўзингиз очик, нурафшон манзаралар, банк сизга қандай хизматлар курсатиб, узини бахтиёр сезаётганини намойиш этадиган куплаб қиройли реклама плакатларига тушади. Курсатилётган хизматлар рўйхати одатдаги банк ҳисобварақларини юритиш билан чекланмайди - улар орасида кредит варақчалари ҳам, сугурта хизмати ҳам, ҳатто таътил даврида дам олишингизни ташкил қилишларгача бор.

Банклар шарт-шароит таъсири билан ўз фаолияти ва шакл-тамойилини узгартиришга мажбур бўлди. Масалан, дерегуляция бунинг биринчи ва энг асосий сабабларидан биридир. 1993 йил бошида ягона Европа бозори ташкил этилди ва натижада Европа иттифоқи давлатларидан бирида расман ташкил толган ҳар қандай банк Европа ҳамжамиятига аъзо бўлиб, бошқа исталган мамлакатда ўз бўлимларини очиб ва хизматини таклиф қилишликка эришди. Франция банклари немисларга ўй сотиб олиш учун кредит бериши мумкин, Англия банклари эса испанияликларнинг маблағларини бошқариш учун курашади; Италиянинг ҳар қандай банки грекларга ҳам автомобиль харид қилишга кредит бера олади. Натижада Европа банк ишида рақобат тобора кучаймоқда, мижозлар истаган банкларини танлаш имкониятига илгаридан кўпроқ эга бўляптилар. Натижада банкларнинг кўпроқ куч-ғайрат сарфлаб ишлашларига тўғри келяпти.

Европа банк ишида катта узгаришларга сабаб бўлган иккинчи куч технология бўлди. Яқин вақтларгача тижорат банкларининг бош вазифаси бир неча варақ қозғони у жойдан олиб бу жойга қўйишдан иборат эди, холос. Тўловлар илгари қай йўсинда ўтказиларди? Сиз бирон кимсага чек билан ҳақ тўлардингиз, чекда курсатилган кишига муайян суммани ўз банкингизга тулашни топширадингиз. Пулни олувчи чекни ўз банкка топшириши, у ўз навбатида бу ҳужжатни сизнинг банкингизга жўнатиши керак бўларди. Дастлаб сизнинг банкингиз чек ёзиб берган мижознинг ҳисобварағида чек ҳақини тўлаш учун етарли пул борлигини тасдиқлар эди. Шундан сўнг банкингиз пул жўнатар, яъни олувчининг банкига яна бир варақ қозғон юбориларди. Бундай ҳисоб-китоблар тизими оқибатида қозғон билан қилинадиган ишлар ҳажми жуда катта бўлар, бу эса кўпчилик банк хизматчиларнинг ишини кўпайтирарди.

Замонавий телекоммуникация ва компьютер тизимлари ана шу қозғонбозликнинг барчасини сиқиб чикарди. Янги технология банкларга ўз хизматлари соҳасини кенгайтириш ва шу орқали мижозлар бу хизматлардан фойдаланиши соҳасини бирмунча узгартириш имконини берди.

Бир қарашда, банк операцияларининг айниқса кенг тарқалган тури - жорий ҳисобварақ юритишда энг кам ўзгариш бўлгандек қуринади. Умуман олганда жорий ҳисобварақ - бу иш ҳақи ўтказиладиган, пулларни ишончли сақлаш мумкин бўлган қўлай жой бўлиб, у туловномалар ҳақини тулашнинг асосий воситасидир. Бироқ, янги технология жорий ҳисобварақлардан фойдаланиш шакллариини узгартирмоқда. Автоматик касса машиналари - "банкомат"лар жорий этилиши катта янгилик бўлди. Дастлаб 70-йиллар охирида касса машиналари аввал баъзи банк бўлимлари ёнига ўрнатилган оддий механизмлардан иборат бўлар эди. Мижоз автоматга махсус варақчани қўйиб, унинг орқа томонига магнит коди билан ёзилган ўз рақамини териши биланоқ банкомат унга нақд пул бериб, унинг жорий ҳисобварағида қанча пул борлигини маълум

қиларди.

Банкоматларнинг иккинчи ва учинчи авлодлари анча мураккаблашди. Европа банклари электрон уюшмалар тармоғини вужудга келтирдилар. Масалан, Франциядаги бешинчи ўринда турадиган Кэсс д'Эрпань банки берган варақча эгаси ана шу уюшмалар ёрдамида бутун Европага тарқалган 22 мингдан зиёд автоматнинг исталган биттасидан нақд пул олиши мумкин. Энг замонавий банкоматлар жорий ҳисобварақ эгаси купинча фойдаланадиган хизматларнинг аксариятини курсатиши мумкин. Булар: туловномалар ҳақини ўтказиш, пулларни жамғарма ҳисобварақига қўйиш, ҳисобварақ буйича бажарилган ҳар бир операцияни курсатувчи банк ҳисоботида буюртма бериш ва ҳоказолар. Техник мукамалликнинг бундай даражаси кўпчилик мижозлар банк билан қилиши бир кўчада ўрнатилган автомат орқали "муомала қилиб", бирор марта ҳам банк бўлимига кириш учун эҳтиёж сезмасди.

Европада эндигина тарқалаётган яна бир янгилик - банк операцияларини телефон орқали бажариш бўлмоқда. Европада энг катта "телефон банки" - бу Фест Директдир. Унинг эгаси Мидланд Банк бўлиб, Англиянинг бозорда устун мавқега эга энг оммавий тижорат банклари - "катта куча банклари" деб аталмиш туртта банкнинг бири. Фест Директ банкига Англиядаги Либес шаҳри яқинидаги ангардан туриб раҳбарлик қилинади. Улкан залда гуруҳларга бўлиниб, телефон операторлари ишлашади. Банк атайлаб мансабдорларни оддий ходимлардан ажратмайди - унинг бошқарувчиси ҳатто алоҳида хонада эмас, балки умумий зал

диверсификация инвестициялашни яқка тартибда бир неча акция сотиб олишдан кура бехатарроқ қилади. Бунда бир қутбда Италия турибди - у ерда хусусий жамғармаларнинг атғи уч фоизи қўшма жамғармаларга инвестицияланган. Иккинчи қутбда Франция бор. У ерда хусусий жамғармаларнинг 22 фоизи депозитга қўйилган.

Мўқобил вариантда депозитга қўйилган ана шу пуллардан маҳрум бўлмаслик учун банкларнинг ўзи қўшма жамғармалар таъсис этиб, ўз мижозларини маблағ қўйишга ишонтиришга уринмоқда. Сугурта билан ҳам худди шундай аҳвол вужудга келди. Яқин вақтларгача Европаликлар ўз ҳаёти автомобили мулки ва уйини сугурта қилиш учун турли компанияларга мурожаат қилиши керак бўларди. Энди банклар ҳар қандай молия хизматидан, шу жумладан сугурта хизматларидан фойдаланиш мумкин бўлган ўзига хос "молиявий супермаркет"га айланишга интилоқда. Банклар сугурта фаолиятига мурожаат қилиш жараёни ҳам турли мамлакатларга турли суръатларда бораёпти. Бу борада ҳам Франция пешқадамлик қилмоқда. Бу ердаги банклар ҳар йилги ҳаётни сугурта қилишга доир жами шартномаларнинг 35 фоизини тузаяптилар. Олмонияда банклар шундай шартномаларнинг фақат 5 фоизини тузаяпти, лекин бу бизнес жуда тез авж олаяпти. Олмониядаги энг катта банк бўлган Дойче-банк ўртача катталиқдаги сугурта компанияси - Дойче Херольдни сотиб олди ва ҳозир банкнинг 15000 хизматчиси сугурта шартномалари билан шугулланмоқда. Бу фаолият натижасида олинган пуллар Дойчебанкнинг ўзи бошқарадиган қўшма жамғармаларга қўйилди. Лекин молия фаолиятининг ҳозиргача узгармаган соҳалари ҳам бор. Масалан, Европанинг баъзи мамлакатларида кичик суммадаги пулларни бир банкдан бошқасига ўтказиш ҳануз эски усулда амалга оширилаяпти. Европа ҳамжамияти комиссияси ўтказган тадқиқот шуни курсатдики, йил давомида кичик ҳажмда пул ўтказиш билан боғлиқ 200 миллион операциянинг ҳар бири ўрта ҳисобда олти кунлик (баъзан ўттиз кунгача) вақтни олади. Пул ўтказиш учун ундирилладиган сифат микдори эса ўртача 14 фоизни ташкил этади.

Европаликлар ўз ҳаёти давомида ўтказадиган энг йирик молиявий операция ўй харид қилиш билан боғлиқ. Бу борада ҳам деярли ўзгариш бўлмади. Масалан, Буюк Британияни олайлик, бу мамлакатда молия институтлари фаолияти Европадаги бошқа мамлакатлардагига қараганда камроқ чекланган, аҳоли эса ўй-жой ижарачилари эмас, балки мулкдорлар. Бу мамлакатда фуқароларнинг аксарияти қурилиш учун қарз олишнинг анъанавий манбаи - қурилиш жамиятига мурожаат қиладилар. Олмонияда қурилиш жамияти айна жамғарма омонатлари ҳисобидан кишиларга турар жой сотиб олиш ёки қуриш учун кредит бериш мақсадида ташкил этилган. Чунончи, одатда қурилиш жамияти харидорга ўй (квартира) нарҳининг 90 фоизи микдорида кредит беради. Шу тариқа, агар ўй 100000 доллар турса, харидор депозитга 10000 доллар қўйиши, кейин эса 20-25 йил мобайнида қолган 90 000 долларни ва яна унинг фоизларини секин-аста қурилиш жамиятига тўлаб бериши керак. Шу муддат охирига бориб кредит тўлаб бўлиниши лозим. Буюк Британияда кредит буйича фоиз ставкаси пул қадрсизланишига қараб ўзгариб туради; Франция ва Германияда одатда у кредит олинган пайтда қандай белгиланган бўлса, шундайлигича қолади. Кўпгина европаликлар ўй сотиб олиш учун олган кредитлар буйича тўлайдиган маблағлар тўлайдиган солиқлар билан тенглашиб қолади.

Банклар бой мижозларни жалб этиш учун ҳали ҳам анъанавий усуллардан фойдаланмоқда. Европадаги кўпчилик банклар муайян даражадан кўп - одатда 500000 доллардан ортиқ микдорда нақд пулни ёки ликвид омонатлар қўювчи кишиларга жуда кўп махсус хизматлар таклиф қиладилар. "Хусусий" банклар бой мижозларнинг сармоя қўйиш масалалари юзасидан қарорлар қабул қилишдан тортиб, туловномалар ҳақини тўлашгача бўлган ҳар қандай топшириқларини бажарадилар. Буюк Британиянинг энг обрўли хусусий банкларидан бири бўлган "Кутс ва Ко" банкининг хизматларидан қироличанинг ўзи ҳам фойдаланади. Бу банк омонатчининг ҳар қандай талабини бажара олиши билан гурурланади. Бир марта у ҳатто елканли қайиқни Нью-Йоркдан Лондонга олиб бориш учун команда топиб берган. Бу банкнинг юқори лавозимли барча ходимлари фрак кийиб юради ва қадим замон услубига риоя қилади. Унинг мижозлари бундай ҳашамат учун жуда яхши ҳақ тўлайди, лекин уларнинг аксарияти шунчалик бойки, бунга эътибор ҳам бермайди.

Санжар МУМИНОВ

БИРИНЧИ ҲАМКОР - БИРИНЧИ ТАКЛИФ

Австриянинг БГС индустриал ме-нежмент консалтинг ГмбХ фирмаси Ўзбекистон тижорат банклари уюшмасининг дастлабки ҳамкори бўлди. Бу фирма мутахассислари уюшма бош директори Ҳамза Иноғомовга Икромовга Ўзбекистонда пластик варақчаларни жорий этиш таклифи билан мурожаат қилдилар.

Фирма бош директори Леонид Дельберг мухбиримиз билан суҳбатда қуйидагиларни таъкидлади:

Бизнингча, электрон тўловлар зимини жорий этиш барча банкларнинг умумий иши бўлиши керак. Улар бу тизимда биргаликда ишлашлари лозим. Чунки ягона миллий тизимда оддий пуллар ҳам, электрон пуллар ҳам ягона бўлиши даркор. Жаҳоннинг барча мамлакатларида ва ҳозир Россияда вужудга келган вазият бу ерда ҳам содир бўлишидан сақланиш лозим. Бундай вазиятда ҳар бир банк бошқалардан олдин ўз тизимини яратишга интилади, кўпчилик эса боши берк кўчага кириб қолади, зеро бирлашиш юз берганидан кейин фақат бир тизим татбиқ этиладию, қолганлари муваффақиятсизликка учрайди. Гап фақат қайси тизим ғолиб чиқишида бўлиб қолади.

Бизнинг фирма тўлов тизимларини барпо этиш учун база яратиб беради холос. Яъни у микропроцессор варақчаларини, тўловлар учун ўзига хос терминаллар ва шунинг тизимни барпо этишда керак бўладиган барча машина-ускуналарни етказиб беради. Шу боис биз уюшмага умуммиллий тўлов тизимини яратиш учун фирмалар ва тижорат банкларининг куч-ғайратларини бирлаштириш таклифи билан мурожаат қилдик.

Уюшмадагилар бундай тизим яратилишидан манфаатдор эканликларини билдирдилар. Энди уюшма вакиллари билан биргаликда Ўзбекистон шароитида жорий этиш осон бўлган энг яхши замонавий тизимни танлаш учун барча зарур маълумотларни банклар техник ходимларига ҳамда мутахассисларига, улар орқали эса Ўзбекистон банклари раҳбариятига етказиш билан шугулланаялтимиз.

Ҳозир тизимимиз андозасини Россия Федерациясининг кўпгина тижорат банклари - Саноат-қурилиш банки, Инновация-тижорат банки ва бошқа банклар, Санкт-Петербург тижорат банклари уюшмаси ҳамда Инвесткредит банклараро бирлашмаси қабул қилган.

Худди шундай дастурни Украина, Қозғистон ва Туркменистон учун ҳам тайёрлялтимиз. Биринчи вазифамиз - маълумотларни сотиш эмас, қарор қабул қилувчи кишиларга зарур ноу-хау ва тизимни танлаш учун керакли воситаларни беришдан иборат.

Умид қиламизки, сентябрь ойининг бошларида банклар уюшмаси билан биргаликда Ўзбекистондаги барча банклар техник мутахассислари, шунингдек Виза-интернешнл, терминал варақчалар тайёрлаш заводи мутахассислари иштирокида бу жамланган маълумотларни керакли қўлларга топшириш мақсадида семинар ташкил қилишга муваффақ бўламиз. Техникавий семинар ўтказилганидан кейин 2-3 ҳафта ўтгач, бу масалани муҳокама қилиш учун тижорат банклари раҳбарларининг учрашувини ташкил қилиш мўлжалланмоқда. У пайтга бориб, қарор қабул қиладиган раҳбарлар ҳали бош қотириши зарур бўлган қуруқ ахборотни эмас, балки тегишлича баҳоланган маълумотни ўз мутахассислари орқали оладилар.

В.РУДАКОВА